

DRŽAVNO SREČANJE MLADIH RAZISKOVALCEV 2023

57. srečanje

FINANČNA PISMENOST DEVETOŠOLCEV PODRAVSKE REGIJE

Raziskovalno področje: **Filozofija ali sociologija**

Raziskovalna naloga

Avtor: Vid Ivetič,

Osnovna šola Franceta Prešerna Maribor

Žolgarjeva 2, Maribor

mentorica: mag. Damijana Počkaj Horvat

Maribor, februar 2023

Kazalo vsebine

1 UVOD	1
2 OSEBNE FINANCE	3
2.1 Pomen poznavanja osebnih financ	5
2.2 Pravilo dobro urejenih osebnih financ.....	6
3 FINANČNI INSTRUMENTI	9
3.1 Delnice	9
3.2 Obveznice	10
3.3 Vzajemni skladi	11
3.4 ETF	11
3.5 Kriptovalute.....	12
4 FINANČNA PISMENOST OSNOVNOŠOLCEV V SLOVENIJI IN V TUJINI	14
5 METODOLOGIJA	16
6 REZULTATI	18
7 RAZPRAVA	39
7.1 Vrednotenje hipotez	39
7.2 Razprava	40
7.3 Prednosti in slabosti raziskave	43
8 DRUŽBENA ODGOVORNOST	45
9 SKLEP	46
10 VIRI IN LITERATURA.....	47
10.1 Literatura	47
10.2 Spletni viri	47

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število anket na posameznih osnovnih šolah.....	16
Tabela 2: Lokacija šole.....	17
Tabela 3: Uspeh učencev na koncu 8. razreda OŠ.....	17
Tabela 4: Žepnina.....	21
Tabela 5: Primerjava poznavanja dobro urejenih osebnih financ učencev v mestu in izven mesta.....	32
Tabela 6: Poznavanje pravil dobro urejenih osebnih financ glede na stopnjo izobrazbe mame.....	34
Tabela 7: Poznavanje pravil dobro urejenih osebnih financ glede na stopnjo izobrazbe očeta.....	35
Tabela 8: Poznavanje osebnih financ – primerjava z intervencijsko skupino.....	37

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Izobrazba staršev.....	18
Graf 2: Urejenost osebnih financ.....	19
Graf 3: Višina žepnine.....	21
Graf 4: Poraba žepnine.....	22
Graf 5: Delnice.....	23
Graf 6: Obveznice.....	24
Graf 7: Vzajemni skladi.....	25
Graf 8: ETF.....	26
Graf 9: Kriptovalute.....	27
Graf 10: Pogovor s starši o financah.....	28
Graf 11: Učenje o financah v šoli.....	28
Graf 12: Želja učencev o učenju financ.....	29
Graf 13: Primerjava poznavanja dobro urejenih osebnih financ in izobrazbe staršev.....	36

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Anketni vprašalnik.....	i
Priloga 2: Power point predstavitev za izobraževanje edukativne (intervencijske) skupine.....	v

POVZETEK

Osebne finance zajemajo vse, kar je povezano s premoženjem posameznika ali družine in z upravljanjem le-tega.

V raziskovalni nalogi sem želel ugotoviti, kakšno je poznavanje osebnih financ in osnovnih finančnih instrumentov (delnice, obveznice, vzajemni skladi, ETF-ji in kriptovalute) pri učencih devetih razredov osnovnih šol Podravske regije.

V prvem delu naloge sem predstavil posamezne ekonomske pojme, v drugem delu pa sem opravil empirično raziskavo. S pomočjo anketnega vprašalnika sem preveril, kako devetošolci poznajo osebne finance. V raziskavi je sodelovalo 191 učencev iz 6 naključno izbranih osnovnih šol Podravske regije. V raziskavo sem vključil tudi skupino učencev, ki je pred izvedbo anketiranja poslušala predavanje o osebnih financah.

Ugotovil sem, da le 43,7 % učencev devetih razredov osnovnih šol Podravske regije, ki so sodelovali v raziskavi, pozna lastnosti dobro urejenih osebnih financ. Poznavanje osnovnih finančnih instrumentov je še slabše. Učenci najbolj poznajo delnice in kriptovalute. Zanimiva ugotovitev je bila, da se 55 % učencev doma ne pogovarja o financah, še bolj pa me je presenetilo, da je 71,7 % učencev odgovorilo, da se v šoli niso učili o financah. Več kot polovica pa si želi v šoli učiti o financah.

Ključne besede: osebne finance, osnovni finančni instrumenti, devetošolci, Podravska regija.

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem učencem, ki so sodelovali v raziskavi, in vsem ravnateljem osnovnih šol, ki so odobrili izvedbo raziskave. Zahvala gre tudi mentorici in profesorici slovenščine, ki je lektorirala nalogo. Predvsem pa hvala moji družini, ki me je vzpodbudila in motivirala za raziskovalno delo, podprla mojo idejo ter mi ves čas stala ob strani.

1 UVOD

V zadnjem času vse pogosteje naletimo na informacije o tem, da med posamezniki primanjkuje znanja o financah. Posledice takšne finančne nepismenosti lahko privedejo do finančnih problemov posameznikov, tako v Sloveniji kot v svetu. Finančne pismenosti bi se zato morali začeti učiti zelo zgodaj. Z zgodnjim učenjem bi lahko pridobili veščine za ustrezno vodenje in urejanje osebnih financ. Dobro poznavanje osebnih financ bi tako lahko nadgrajevali z drugimi finančnimi instrumenti in s tem preprečili mnoge finančne težave posameznikov.

Namen raziskovalne naloge je ugotavljanje poznavanja dobro urejenih osebnih financ in drugih finančnih instrumentov pri učencih devetih razredov osnovnih šol Podravske regije. Raziskati sem želel ali izvedba predavanja o tej temi izboljša znanje učencev in če bi se o tem želeli še dodatno izobraziti. Zanimalo me je, v kolikšni meri učenci poznajo pravila dobro urejenih osebnih financ in koliko poznajo druge finančne instrumente. Želel sem izvedeti, ali obstaja pomembna razlika v znanju med učenci primestnih in mestnih šol in ali obstaja pomembna povezanost med izobrazbo staršev in znanjem njihovih otrok.

Cilji moje raziskovalne naloge so:

- ugotoviti, kako učenci devetih razredov osnovnih šol Podravske regije poznajo pravila dobro urejenih osebnih financ in osnovne finančne instrumente, kot so vrednostni papirji, vzajemni skladi in kriptovalute,
- ugotoviti, ali obstaja pomembna razlika v znanju o osebnih financah in osnovnih finančnih instrumentih med učenci devetih razredov mestnih in primestnih šol v Podravski regiji,
- ugotoviti, če obstaja pomembna povezanost med stopnjo izobrazbe staršev in znanjem o osebnih financah in osnovnih finančnih instrumentih učencev devetih razredov osnovnih šol Podravske regije,
- ugotoviti, ali je edukativna (intervencijska) skupina učencev, ki je poslušala predavanje o financah, pokazala večje znanje o osebnih financah in osnovnih finančnih instrumentih kot ostali anketirani učenci v raziskavi,
- ugotoviti, o katerih finančnih znanjih bi se učenci devetih razredov osnovnih šol Podravske regije želeli dodatno izobraziti.

Moje hipoteze so:

1. Učenci devetih razredov osnovnih šol Podravske regije poznajo osnovna pravila dobro urejenih osebnih financ in osnovne finančne instrumente.
2. Med učenci devetih razredov mestnih in predmestnih osnovnih šol Podravske regije obstaja pomembna razlika v znanju o osebnih finančah.
3. Med stopnjo izobrazbe staršev in znanjem učencev devetih razredov osnovnih šol Podravske regije o osebnih finančah in osnovnih finančnih instrumentih obstaja pomembna povezanost.
4. Edukativna (intervencijska)skupina učencev je pokazala več znanja o osebnih finančah in osnovnih finančnih instrumentih kot ostali učenci.

Naloga je razdeljena na več delov. V teoretičnem delu sem predstavil pojem osebne finance in pravila dobro urejenih osebnih financ. Opisal sem tudi nekatere druge finančne instrumente, kot so delnice, obveznice, vzajemni skladi, ETF-ji in kriptovalute. V nadaljevanju raziskave sem predstavil rezultate obdelave podatkov, ki sem jih pridobil na podlagi anketnega vprašalnika.

Svetovno bogastvo je danes razporejeno tako neenakomerno kot še nikoli doslej. Bogati imajo vedno več in večina ljudi vedno manj. Glavni vzrok za takšno neenakost na svetu je vsekakor tudi finančna nepismenost posameznikov, zato je skrajni čas, da se začnemo o finančah učiti in to znanje uporabljati tudi v vsakdanjem življenju.

2 OSEBNE FINANCE

»Osebnne finance so zelo široko področje in zelo pomemben del našega življenja. To področje zajema vse od pridobivanja financ, porabe financ, varčevanja, vlaganja, zavarovanja in vse do upravljanja le-teh.« (Lubej, 2009, str. 13) »Pri osebnih financah gre za izpolnjevanje osebnih finančnih ciljev, ne glede na to, ali načrtujemo zgolj pokrivanje kratkoročnih finančnih potreb, načrtujemo upokojitev, varčevanje za izobraževanje ali za naložbo. Upravljanje osebnih financ je odvisno od dohodkov, stroškov, življenjskih zahtev pa tudi ciljev in želja posameznika. Poleg tega je potrebno upoštevati tudi finančna tveganja.« (Dostopno na <https://izobrazevanje.org/izobrazevanje/osebne-finance-kaj-so-in-kako-jih-ucinkovito-upravljati/>, 1.2.2023)

»Poznavanje osnovnih financ je zelo pomembno, saj nas neznanje s tega področja lahko kasneje v življenju pripelje do resnih težav in problemov. Zgodi se nam lahko marsikaj, kot na primer znižanje dohodkov ali izguba službe, česar ne moremo predvideti. Zaradi tega imamo lahko kasneje v življenju velike težave, ker nimamo osnovnega znanja o osebnih financah, ne znamo upravljati s svojim premoženjem in si ne znamo izdelati ustreznega finančnega načrta za doseganje dolgoročnih ali kratkoročnih ciljev« (Dostopno na https://bb.si/f/docs/diplomska-dela/hribersek_zdenka_1.pdf, 1.2.2023)

»Izdelava ustreznega finančnega načrta je zelo pomembna in predstavlja celoten pregled nad prihodki, obveznostmi in naložbami. Na podlagi načrta lahko enostavno in natančno načrtujemo finančne cilje, ki jih želimo doseči, ter korake za dosego le-teh. Pri osebnem finančnem načrtu je pomembno postaviti dolgoročne in kratkoročne finančne cilje in zagotoviti zaščito posameznika oziroma družine v primeru delovne nesposobnosti ali smrti. S tem postane doseganje zastavljenih ciljev veliko preprostejše in učinkovitejše« (Dostopno na <http://osebnefinance.eu/>, 1.2.2023). Zato se je o osebnih financah in izdelavi osebnih finančnih načrtov priporočljivo ukvarjati pravočasno.

Na finančnih svetovanjih in izobraževanjih o osebnih financah lahko spoznamo glavna področja, ki sestavljajo osebnne finance, kot so dohodki, poraba, varčevanje, naložbe in zavarovanje.

»Dohodek se nanaša na vir priliva, ki ga posameznik prejme in ga nato uporabi za porabo. To je izhodišče za proces finančnega načrtovanja. Običajni viri dohodkov so plače, bonusi in nagrade, pokojnine, dividende, obresti, prejete najemnine. Vsi ti viri dohodka ustvarjajo pozitivne denarne tokove, ki jih lahko posameznik uporabi za porabo, prihranke in naložbe.

Dohodek je torej prvi korak v našem načrtu osebnih financ. Znižanje dohodkov so nepredvideni dogodki, ki imajo lahko resne posledice, če se nismo predhodno ustrezno zavarovali.« (Dostopno na <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/valencic2046-B.pdf>, 25.11.2023)

»Potrošnja vključuje vse vrste stroškov, ki jih ima posameznik v zvezi z nakupom blaga in storitev. Porabo lahko razdelimo v dve kategoriji – na gotovino in na kredite. Večina dohodkov je pri večini ljudi namenjena porabi. Običajne postavke porabe so plačilo najemnine, plačilo obrokov kredita, davki, hrana, obleka, razvedrilo, šport, dopusti, potovanja. Našteti stroški zmanjšujejo prihodke, ki jih ima posameznik na voljo za varčevanje in vlaganje. Če so stroški večji od dohodkov, ima posameznik primanjkljaj. Upravljanje stroškov je prav tako pomembno kot ustvarjanje dohodka. Dobre navade porabe so ključne za dobre osebne finance.« (Dostopno na <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/valencic2046-B.pdf>, 25.11.2023)

»Varčevanje se nanaša na presežek dohodkov, ki se zadrži za vlaganje ali prihodnjo porabo. Če obstaja presežek med tem, kar oseba zasluži kot dohodek, in tem, kar porabi, je razlika lahko usmerjena k prihrankom ali naložbam. Upravljanje prihrankov – varčevanje je pomembno področje osebnih financ. Pogoste oblike varčevanja vključujejo gotovino, varčevalni račun na banki, vrednostne papirje, ... Večina ljudi hrani vsaj nekaj prihrankov za upravljanje svojih denarnih tokov oziroma pokrivanje kratkoročnih razlik med višjimi odhodki in nižjimi prihodki. Preveč prihrankov pa običajno razumemo kot slabo, saj v primerjavi z naložbami prinašajo manjši donos.« (Dostopno na <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/valencic2046-B.pdf>, 25.11.2023)

»Naložbe bodo omogočile uspešne osebne finance v prihodnosti. Nanašajo se na nakup sredstev, za katere se pričakuje, da bodo v prihodnosti ustvarila donos, seveda z upanjem, da bo posameznik prejel nazaj več denarja, kot ga je prvotno vložil. Vlaganje prinaša tudi tveganje, saj vsa sredstva dejansko ne prinašajo pozitivnega donosa. Običajne oblike naložb vključujejo delnice, obveznice, vzajemne sklade, nepremičnine, umetnine, kriptovalute, ... Vlaganje je najbolj zapleteno področje osebnih financ. Pomembno je, da posamezniki poiščejo ustrezno pomoč v obliki strokovnega svetovanja. Med različnimi naložbami obstajajo velike razlike v stopnji tveganja in pričakovani nagradi, ki jo za posamezno tveganje prinaša naložba.« (Dostopno na <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/valencic2046-B.pdf>, 25.11.2023)

»Ustrezno zavarovanje lahko prepreči nezaželene dogodke. Zavarovanje se nanaša na širok spekter zavarovalnih produktov, ki se lahko uporabljajo za zavarovanje pred nepredvidljivimi in škodljivimi dogodki v prihodnosti. Osebne finance zahtevajo preudarnost, sprejemanje

obvladljivih tveganj in ustrezno zavarovanje. Običajni zavarovalniški produkti vključujejo življenjsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, zavarovanje nepremičnin in drugih vrednih sredstev. Področje zavarovanj je prav tako zelo zapleteno področje in prav je, da posamezniki poiščejo ustrezno strokovno svetovanje« (Dostopno na <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/valencic2046-B.pdf>, 25.11.2023)

2.1 Pomen poznavanja osebnih financ

Upravljanje finančnega stanja in vodenje proračuna je pri večini ljudi zelo pomanjkljivo. Takšen odnos do osebnih financ imenujemo finančna nepismenost. Posamezniki ne razumejo osnovnih področij osebnih financ in posameznih pojmov. Večina ljudi nima potrebnega znanja, da bi vodila finančna načrtovanja. Ne poznajo strategije, s katero bi vstopili v le-to. Večina ljudi ne začne varčevati dovolj zgodaj, zato kasneje, ko bi potrebovali denar, le-tega nimajo. Prav tako si ne morejo ali ne znajo zagotoviti dodatnih sredstev za pokoj. Obstaja namreč veliko načinov, kako zaslužiti denar, in še več načinov, kako ga izgubiti. Izgubiti denar v resnici ni težko – lahko izgubimo velike količine denarja na stvareh, ki zadovoljijo samo naše začasne potrebe. Ne smemo pozabiti tudi na inflacijo, s katero denar s časom izgublja svojo vrednost. Zato je pomembno, da se že zelo zgodaj začnemo spoznavati z osebnimi financami. Mladi, ki se še izobražujejo, lahko začnejo služiti denar in si lahko kupijo stvari, ki si jih želijo ali si s tem celo omogočijo boljšo prihodnost.

Nidorfer in Milič (2017) govorita o tem, da se področje finančnih storitev hitro spreminja, zato jih veliko ljudi ne razume ali se jim zdi prezahtevno za razumevanje. Ponudba finančnih produktov je zelo pestra, izbira pa zahtevna. Na koncu zaradi takšnih zadev posamezniki nehajo z načrtovanjem in planiranjem ter pozabijo na dobre strani le-tega.

Denar lahko zaslužimo na več različnih načinov. Nekateri pravijo, da je denar samo zamenjava za vloženo energijo. To pomeni, da bomo z več dela, več energije in več interesa ob nekem delu dobili več. Z več dela vedno pridemo tudi do več denarja. Strokovnjaki pravijo, da je prav, da se že otroku ob vstopu v šolo zagotovi žepnino. Otrok žepnino potrebuje zato, da se nauči razpolagati z omejenim zneskom denarja. Žepnina naj bi bila najprej v gotovini. Ko je otrok star 9 let, pa je dobro, da se mu jo nakazuje na osebni račun. Pri tej starosti je že dovolj pismen in skrben. Starši naj otroku pomagajo, da se nauči uporabljati bančni avtomat in plačevati v trgovini z bančno kartico. Razložiti mu je potrebno, katere stroške mora pokriti sam iz žepnine, in prav je, da se mu ne da nobenega dodatnega denarja. Ta denar naj bo najprej namenjen za otrokove želje, kot so igrače, sladkarije, darila za prijatelje. Stroške za šolske obveznosti,

oblačila in drugo pa naj še vedno plačujejo starši. Višina žepnine se postopoma zvišuje do te mere, da se vanjo začne vključevati plačilo stroškov za otrokove potrebe in obveznosti, kot so šolske potrebščine, malica, prevoz. V tem času je dobro, da se otroka oz. mladostnika začne izraziteje motivirati za varčevanje. Če si zaželi kakšno večjo stvar, naj sam zanjo privarčuje najmanj polovico. Višina mesečne žepnine naj bi se izračunala tako, da se seštejejo vse redne obveznosti in da se prišteje še približno 30 % za ostale izdatke in varčevanje. Dobro je, da se otroka ali mladostnika navaja na pravilo, da 10 % žepnine prihrani. V ta namen je dobro odpreti varčevalni račun in urediti trajni nalog za prenos denarja iz otrokovega osebnega na varčevalni račun (Nidorfer, Milič, 2017).

2.2 Pravilo dobro urejenih osebnih financ

Lubej in Stanovnik (2009) sta mnenja, da lahko urejene finance zagotovimo z oceno trenutnega finančnega stanja, finančnim načrtovanjem, doslednim finančnim upravljanjem in stalnim nadzorom stanja. Ne glede na to, koliko premoženja ali denarja imamo, si lahko v vsakem primeru uredimo osebne finance. Tako si zagotovimo večji pregled nad našim premoženjem, ugotovimo, koliko denarja imamo in koliko ga potrošimo vsak dan. Če znamo upravljati z denarjem, lahko tako pridemo do višjih ciljev in s tem tudi do sreče v življenju.

Lastnost dobro urejenih osebnih financ je obvladovanje premoženja, s katerim razpolagamo. Osnovno načelo obvladovanja financ je zelo enostavno; pravi, naj zapravimo manj, kot zaslužimo. Analiza naših prihodkov in izdatkov je ključna, saj odkriva, od kod naš denar pride in za kaj ga namenimo. Omogoča nam identifikacijo porabe, naših potrošniških navad, kar je osnova za njeno ovrednotenje (Lubej, 2009).

Zelo težko je ugotoviti, kje denar porabljam. Plačila na položnicah (npr. telefon, elektrika, obroki za razna posojila itd) lahko vedno enostavno ugotovimo s pregledom preteklih računov. Težko je iskati sledi vseh tistih malenkosti, ki jih z gotovino kupujemo vsak dan. Zagotovo se je vsakemu izmed nas zgodilo, da je izpraznil denarnico, pri tem pa se sploh ni mogel spomniti, za kaj je denar potrošil.

»Na izobraževanjih iz osebnih financ učijo postopek upravljanja osebnih financ, ki ga je mogoče najbolj prikazati v finančnem načrtu posameznika. Dobro finančno upravljanje obsega trden finančni načrt, ki se ga je potrebno dosledno držati. V raznih finančnih družbah te načrte pripravljajo strokovnjaki, ki morajo dobro razumeti potrebe svojih strank, da lahko pripravijo ustrezne finančne načrte. Običajno so glavne sestavine postopka finančnega načrtovanja ocena stanja, določitev ciljev, priprava načrta, izvršitev načrta in spremljanje postavljenega

finančnega načrta ter ponovno ocenjevanje stanja. Prej, ko oseba začne finančno načrtovati, boljše nadzira svoje osebne finance« (Dostopno na <https://izobrazevanje.org/izobrazevanje/osebne-finance-kaj-so-in-kako-jih-ucinkovito-upravljati/>, 27.11.2022).

»Finance imajo pomembno vlogo v našem življenju. Ravnanje s financami pa odločilno vpliva na naš življenjski stil. Ne glede na to, koliko denarja ali premoženja imamo, si lahko z doslednim upravljanjem zagotovimo finančno varnost, s tem pa mirno spanje in boljše počutje. V mnogih bankah so razvili ponudbo »osebnega finančnega svetovanja«, ki vključuje niz svetovalnih storitev, podprtih z izračuni in orodji za spremljanje, obvladovanje in boljše upravljanje osebnih financ. Banke opozarjajo na pet pomembnih korakov, ki vodijo do dobro urejenih osebnih financ.

Prvi korak je obvladovanje porabe. Osebni denarni tok sestavljajo vsi denarni prejemki – prilivi in izdatki – odliivi. Denarni tok vpliva na našo finančno likvidnost, torej na to, če lahko sproti in redno poravnavamo zapadle obveznosti. Med prejemke štejemo vse, kar pride na naš bančni račun in lahko izvira iz našega dela ali premoženja, torej plača, honorarji, obresti od varčevanj itd. V izdatkih se skriva vse, kar plačamo drugim. Nekateri izdatki so nujni, obvezni in se ponavljajo, npr. plačilo elektrike, šolnine, zavarovanj itd. Drugi izdatki so občasni, kot so počitnice, hobiji itd. Ti niso nujni, a so pomembni za naš življenjski stil in zadovoljstvo. Na denarni tok vpliva tudi premoženje. Na prejemke in izdatke vpliva tudi količina našega premoženja. Naše dejansko premoženje je razlika med finančnimi in drugimi sredstvi in vsemi dolgovi – obveznostmi, ki jih bo potrebno vrniti. Z rednimi mesečnimi varčevanji lahko ustvarjamo sredstva, z rednimi mesečnimi odplačili kreditov pa zmanjšujemo dolgove. Obresti, dividende, kapitalski dobički, ki jih prinašajo varčevanja in naložbe, predstavljajo dodaten prejemek v denarnem toku, dolgovi pa predstavljajo izdatek, saj jih moramo odplačevati. Če želimo obvladati svojo porabo, moramo najprej razumeti svoje izdatke. Na to, kam gre naš denar, pa bolj kot višina izdatkov, vpliva naš odnos do denarja.« (Dostopno na <https://www.nlb.si/5-korakov-do-urejenih-osebni-financ>, 12.11.2022)

»V okviru drugega koraka je ključno, da poskrbimo za finančno varnost. Zanj je poskrbljeno takrat, ko imamo oblikovano varnostno rezervo za nepričakovane izdatke ali izpad rednih prejemkov, kot so ustrezna zavarovanja zdravja, življenja in premoženja ter ustrezno varčevanje za pokojninsko rezervo. Varnostna rezerva je denar, ki smo ga prihranili "za hude čase". Za razliko od pokojninske rezerve nudi finančno varnost v sedanjosti. Pokojninska rezerva so

sredstva različnih oblik, ki nam omogočajo črpanje rente za varnejšo finančno prihodnost. Zavarovanje zdravja, življenja in premoženja potrebujemo, da preprečimo nepredvidene stroške in zaščitimo finančno odvisne člane družine. Zavarovanja uredimo z ločenimi policami glede na obseg tveganj, ki smo mu izpostavljeni, za vsako tveganje pa opredelimo ustrezno visoko zavarovalno vsoto, ki nas bo varovala pred njim.« (Dostopno na <https://www.nlb.si/5-korakov-do-urejenih-osebni-financ>, 12.11.2022)

»Pri tretjem koraku je pomembno, da se razumno zadolžujemo. Zadolževanje je koristno, saj nam omogoča, da cilje dosežemo prej, kot bi jih lahko z varčevanjem. Za to pa moramo razumeti tveganja, ki so povezana z zadolževanjem, da vemo, za koliko se lahko zadolžimo in koliko denarja na mesec lahko namenimo za odplačevanje dolga. Prav tako je pomembno, da znamo izbrati najprimernejšo obliko financiranja svojih potreb. Razumno zadolženi smo takrat, ko kljub dolgu, ki ga plačujemo, redno plačujemo tudi vse ostale mesečne obveznosti in pri tem ne poslabšamo svojega življenjskega sloga.

V četrtem koraku je bistveno, da plemenitimo svoje premoženje. Finančno odgovorni posamezniki skrbijo, da se premoženje v času ohranja ali povečuje, zato modro plemenitijo tisti del sredstev, ki ni namenjen uporabi. Z naložbo označujemo uporabo denarja s ciljem povečanja premoženja.« (Dostopno na <https://www.nlb.si/5-korakov-do-urejenih-osebni-financ>, 12.11.2022)

»Pri petem koraku je pomembno, da načrtujemo prihodnost. Kako upravljamo z denarjem, je odvisno od tega, v kateri fazi življenjskega cikla smo. Faze v življenjskem ciklu so finančno osamosvajanje, ustvarjanje kariere, družine, finančne varnosti, priprava na spremembo življenjskega stila in upokožitev (priprava na upokožitev in s tem sprememba življenjskega stila). Če se tega zavedamo, se lahko pravočasno pripravimo na predvidljive in nepredvidljive dogodke in se izogibamo neobvladljivim finančnim situacijam v prihodnosti.« (Dostopno na <https://www.nlb.si/5-korakov-do-urejenih-osebni-financ>, 12.11.2022)

3 FINANČNI INSTRUMENTI

»Finančni instrumenti so dejanski ali virtualni papirji, ki imajo svojo določeno vrednost. S takšnimi sredstvi se trguje. Ljudje jih kupujejo in želijo z njimi zaslužiti več denarja. Imamo veliko vrst instrumentov, kot so delnice, obveznice, kriptovalute... Ko kupujemo takšne instrumente, moramo biti pripravljeni izgubiti ves naš denar, saj še nobenemu ni uspelo premagati trga.« (Dostopno na <https://izobrazevanje.org/izobrazevanje/osebne-finance-kaj-so-in-kako-jih-ucinkovito-upravljati/>, 12.11.2022)

»Večina finančnih instrumentov omogoča učinkovit prenos kapitala od tistih, ki sredstva za vlaganje imajo, k tistim, ki sredstva za naložbe potrebujejo. Osnovni namen izdaje finančnih instrumentov je zbiranje sredstev za financiranje držav, bank, podjetij in drugih projektov. Ravno zaradi tega so v praksi najbolj prepoznavni lastniški instrumenti (delnice) in dolžniški instrumenti (obveznice). Z njimi se trguje na kapitalskih trgih. Najpogosteje so v praksi uporabljeni lastniški in dolžniški finančni instrumenti. Lastniški instrumenti predstavljajo delež v lastništvu podjetja. Lastnik delnice se imenuje delničar in ima v lasti delež kapitala. Na drugi strani pa dolžniški instrumenti predstavljajo posojila, ki jih daje vlagatelj lastniku podjetja. Obveznice tako odražajo dolžniško-upniško razmerje med izdajateljem obveznic in njenim kupcem. So finančna obveznost izdajatelja, ki obljublja, da bo poplačal določeno vsoto denarja na določen datum v prihodnosti.« (Dostopno na <https://www.omegafinance.si/blog/financni-instrumenti/financni-instrumenti/>, 12.11.2022)

3.1 Delnice

»Delnice so oblika vrednostnega papirja, ki imetniku predstavlja delež v lastništvu delniške družbe. Lahko rečemo, da so delnice lastniški vrednostni papirji. Osnovni kapital delniške družbe je razdeljen na določeno število enakih delov oziroma delnic. Imetnik delnice z njo pridobi določene pravice, kot je npr. pravica do izplačila dividende. Cena delnic raste in pada, kar pa je odvisno od tega, kako določeno podjetje posluje oziroma ali dela dobro ali slabo. Cena delnic je odvisna tudi od psihologije kupcev, od predvidenega razvoja podjetja in od tega, koliko ljudi želi delnice podjetja kupiti ali prodati.

Imamo več različnih delnic:

- navadne delnice, ki so najbolj rizične. To pomeni, da mora podjetje vnaprej plačati vse stroške in šele nato pridejo na vrsto imetniki delnic za izplačilo dobička;

- prednostne delnice so oblika delnice, kjer se vnaprej pove, da bodo imetniki imeli prednost pri izplačevanju vnaprej določenih zneskov dobička« (Dostopno na <https://omegafinance.si/seminars/financni-instrumenti/delnice/>, 26.11.2022).

»Z delnicami se trguje na borzi. Borza je trg, kjer kupci in prodajalci trgujejo z delnicami, blagom, valutami, izvedenimi in drugimi finančnimi instrumenti. Sodobne borze so zelo podrobno regulirane. To zagotavlja organiziranost trgo ter pošten in urejen način upravljanja. Borze so se dogovorile za izmenjavo podatkov in objavo cen, ki so na voljo potencialnim kupcem in prodajalcem ter se držijo jasnih pravil, ki natančno določajo, kako bi se morali vesti kupci in prodajalci. Podjetja, ki želijo, da se z njihovimi delnicami trguje na borzi, morajo trgu redno posredovati informacije, vključno z rednimi finančnimi poročili in revidiranimi računovodskimi izkazi. Nekatere uporabljajo tudi zahtevo po minimalnem kapitalu.« (Dostopno na <https://capital.com/sl/borza-definicija>, 26.11.2022)

»Borza deluje na osnovnem principu usklajevanja ponudbe in povpraševanja z avkcijskim postopkom, kjer so vlagatelji pripravljeni plačati določen znesek za delnice in so pripravljeni nekaj prodati po določeni ceni. Zato ima vsaka delnica vrednost, ki je posameznikova preferenca in cena. Cena delnic je večinoma odvisna od ljudi - vlagateljev, koliko kupujejo in koliko prodajajo. Cena je odvisna tudi od podjetja: kako deluje, ali mora odplačati dolge, koliko produktov prodaja in podobno.« (Dostopno na <https://sl.know-base.net/7583303-how-does-the-stock-market-work>, 26.11.2022)

3.2 Obveznice

Grahek (2012) pojasnjuje so obveznica vrednostni papirji, s katerim se izdajatelj obveže, da bo izposojeni znesek z obrestmi vred v nekem časovnem obdobju vrnil vlagateljem. »Obveznica je dolžniški vrednostni papir, pri katerem se izdajatelj obveznice obveže, da bo ob določenem času odplačal glavnico.« (Dostopno na <https://sl.wikipedia.org/wiki/Obveznica>, 27.11.2022)

»Obveznice izdajajo podjetja, banke in države. Pomemben je izdajatelj, saj določa kreditno kvaliteto obveznice. Obstajajo pomembne razlike med obveznicami, ki jih izdajajo podjetja in finančne institucije, ter tistimi, ki jih izdaja država. Na splošno imajo vrednostni papirji, izdani s strani države, najnižje tveganje, medtem ko veljajo podjetniški vrednostni papirji za bolj tvegano naložbo. V državne obveznice navadno vlagajo različne finančne družbe, npr. zavarovalnice, banke, pokojninski skladi, vzajemni in investicijski skladi, včasih tudi korporacije. Vlade načeloma vlagajo le v obveznice največjih držav na svetu. Slovenija je

majhna država, zato ni najbolj zanimiva za takšne vlagatelje. Slovenske dolarske obveznice, ki so po neuradnih ocenah naletele na dober odziv, imajo ročnost 10 let. To pomeni, da bo potrebno posojilo vrniti v tem časovnem obdobju, pri tem pa bo vsako leto potrebno odplačevali obresti oziroma stroške financiranja.« (Dostopno na <https://siol.net/posel-danes/novice/kaj-je-obveznica-kdo-jo-izdaja-in-kdo-vlaga-335047>, 27.11.2022)

3.3 Vzajemni skladi

»Vzajemni sklad je skupno premoženje več vlagateljev, s katerim se trguje na borzi. Deluje na bančnem računu določene banke, ki ima naziv banka skrbnica. Na ta račun se izvajajo vplačila in izplačila. Na voljo je tudi strokovnjak, ki ima celoten dostop do premoženja in je upravljavec sklada. Kupuje in prodaja delnice, za katere meni, da bodo prinesle povečanje sredstev v skladu in posledično tudi več premoženja na enega vlagatelja. Ob vplačilu in izplačilu se lahko izvede zaračunavanje vstopne in izstopne provizije.« (Dostopno na https://www.intesasanpaolobank.si/prebivalstvo/vzajemni-skladi/varcevalni-nacrt.html?utm_source=google&utm_medium=ppc&utm_campaign=AO_SEM_skladi, 27.11.2022)

»Vzajemni skladi so lahko:

- obvezniški – običajno manjša donosnost, zelo nizko tveganje;
- delniški – dokaj veliko tveganje, možna večja donosnost, ni pa zagotovljena. Delniški skladi vlagajo splošno, na posebna geografska območja (npr. zahodna Evropa, Kitajska ...) ali panožno (naravni viri, medicina);
- mešani – kombinacija obvezniških in delniških skladov;
- indeksni – dividende se ne izplačajo v sklad in vložijo, ampak se izplačajo vlagateljem na bančni račun.« (Dostopno na <https://www.triglavskladi.si/o-skladih/nalozbena-politika-vrste-skladov>, 27.11.2022)

3.4 ETF

»ETF ali angleško *exchange traded fund* je sklad, s katerim se trguje na borzi. Takšni skladi so zaradi široke razpršenosti naložb precej manj tvegani kot večina naložb v posamezne delnice, hkrati pa so razmeroma preprosti za nakup in prodajo. Od ustanovitve prvega sklada v ZDA leta 1989 se je popularnost ETF-jev izjemno povečala. Vlaganje v ETF-je je zaradi razpršitve sredstev manj tvegano kot vlaganje v posamezne delnice, še vedno je nekoliko bolj

izpostavljeno kot vlaganje v vzajemne sklade. Medtem ko vzajemni skladi omogočajo tako vlagateljski kot varčevalni pristop z varčevalnim načrtom, so ETF-ji omejeni na izključno vlagateljski način, ki je primeren za nekoliko izkušenejše vlagatelje. Ker trgovanje z ETF-ji poteka na borzi, potrebujemo za vlaganje trgovalni račun, kar predstavlja dodaten strošek. Upoštevati je potrebno tako fiksen strošek vodenja trgovalnega računa kot tudi plačila oziroma provizije za posamezne transakcije. ETF-ji so navadno upravljani pasivno in le sledijo določenemu indeksu. Vzajemni skladi pa so v večini primerov upravljani aktivno in s skrbnim pregledom naložb, zaradi česar nudijo boljšo zaščito pred nihanji. Za varčevalce, ki iščejo donosen, a hkrati tudi čim bolj brezskrben način plemenitenja sredstev, so torej vzajemni skladi primernejša izbira.« (Dostopno na <https://www.triglavskladi.si/novice-in-nasveti/objave/etf-ji-in-vzajemni-skladi/>, 27.11.2022)

3.5 Kriptovalute

»Kriptovalute so digitalni oz. elektronski denar, ki postaja prihodnost plačevanja. Kriptovalute uporabljajo kriptografijo. Kriptiranje oziroma šifriranje podatkov zagotavlja varnost transakcij, izvedenih s kriptovalutami. Transakcije se zabeležijo v verigo blokov oziroma t. i. javno knjigo transakcij. To knjigo vzdržuje in posodablja na tisoče "rudarjev" po celem svetu. To so ljudje, ki imajo v lasti računalnike in te transakcije potem potrjujejo. Gre za razpršen sistem računalnikov, ki skrbijo za doseganje soglasja. To pomeni, da vsak računalnik v sistemu prejme kopijo vsake transakcije, prav vsako transakcijo pa morajo potrditi vsi računalniki v sistemu. To je pomembno predvsem zato, da ne pride do morebitnih goljufij. Če bi nekdo v sistemu želel izvesti goljufijo in ustvariti kriptovalute iz nič, mu to ne bi uspelo, saj ostali računalniki te transakcije ne bi potrdili. S šifriranjem in decentralizacijo je tako zagotovljena maksimalna možna varnost transakcij. Kriptiranje je tako kompleksno, da na svetu ne obstaja niti en super računalnik, ki bi kodo lahko razvozlal. S kriptovalutami lahko plačujemo in kupujemo, jih menjavamo, ustvarjamo projekte ali trgujemo.« (Dostopno na <https://sl.wikipedia.org/wiki/Kriptovaluta>, 27.11.2022)

»Kriptovalute so torej plačilno sredstvo, ki je v osnovi namenjeno izmenjavi dobrin in storitev na spletu. Številna podjetja so izdala lastne kriptovalute oziroma žetone, namenjene nakupu njihovih izdelkov. Izmenjava poteka podobno kot v igralnici, pravi denar zamenjamo za žetone, s katerimi nato kupujemo ponujene storitve oziroma igramo igre. Kriptovalute delujejo na osnovi tehnologije veriženja blokov. Gre za decentraliziran seznam transakcij, ki je razpršen

prek večjega števila vpletenih računalnikov. Osrednja prednost veriženja blokov je varnost. Različnih kriptovalut je veliko, zato nas pred vstopom v svet trgovanja z njimi čaka pomembna odločitev, katero izmed njih izbrati. Bitcoin je prva in največja kriptovaluta na svetu. Njegov lastnik ima digitalni ključ, s katerim dokazuje, da je navidezni kovanec res njegov. Ko bitcoin ali njegov del potrošimo oziroma prodamo, s ključem sporočimo drugim uporabnikom v omrežju, da se je lastništvo denarja zamenjalo. Postopek je podoben kot pri zaščiti z geslom, le da izgubljenega ključa ne moremo ponastaviti. Če se ključa polasti kdo drug, dobi popoln in nepovraten nadzor nad denarjem. Vse transakcije se beležijo v večni zapis, tj. že omenjeno veriženje blokov oziroma *blockchain*.« (Dostopno na <https://www.monitor.si/clanek/kriptovalute-za-zacetnike/185936/>, 27.11.2022)

4 FINANČNA PISMENOST OSNOVNOŠOLCEV V SLOVENIJI IN V TUJINI

»V današnjih časih je poslovanje z denarjem veliko zahtevnejše kot je bilo včasih. Samo upravljanje bančnega računa ni več dovolj, da bi trdili, kako uspešni smo pri ravnanju z denarjem. Iz različnih spletnih virov je razvidno, da je finančna pismenost slovenskih šolarjev zelo slaba. To lahko sklepamo tudi po tem, da se v osnovni šoli zelo malo naučimo o financah. Iz lastnih izkušenj lahko zatrdim, da smo se o financah učili samo v 8. razredu pri predmetu domovinska in državljanska kultura in etika.

Leta 2012 so na testu finančne pismenosti slovenski otroci dosegli podpovprečne rezultate. Bili so slabši od povprečja držav članic OECD, zaostali so za Američani, Poljaki, Čehi, Belgijci, Estonci ... V finančni pismenosti so bili sicer najboljši kitajski učenci. Podatkov o finančni pismenosti slovenskih učencev za leta po 2012 žal ni najti, saj se je vlada odločila, da otrok na tem področju ne bo testirala.« (Dostopno na <https://www.domovina.je/financna-pismenost-slovenskih-solarjev-je-slaba-resitev-vlade-ignoriranje-mednarodnega-testa-pisa/>, 8.12.2022) V znanju o financah pa so Slovenijo prehiteli mnoge države: Amerika, Poljska, Češka, Belgija, Estonija.

»V nekaterih državah se učenci učijo o financah v t. i. krožkih. V Ameriki imajo učenci možnost na začetku šolskega leta izbrati krožek o financah. To možnost ponuja okoli 30 % vseh šol. V okviru teh krožkov dobijo učenci osnove glede varčevanja.« (Dostopno na <https://everfi.com/k-12/financial-education-literacy/middle-school/>, 8.12.2022)

»Zadnjih nekaj let so razvite države in države v razvoju vedno bolj zaskrbljene zaradi stopnje finančne pismenosti svojih državljanov. Razlogi za to so krčenje javnih in zasebnih podpornih sistemov, spreminjanje demografskih profilov, kot je na primer staranje prebivalstva, in hiter razvoj finančnih trgov. Finančna kriza povzroča večjo zaskrbljenost, prav tako pa spoznanje, da je pomanjkanje finančne pismenosti eden izmed dejavnikov, ki prispevajo k slabim finančnim odločitvam posameznikov, ki imajo lahko hude negativne posledice.« (Dostopno na https://www.pei.si/UserFilesUpload/file/digitalna_knjiznica/Documenta_8_ISBN_978-961-%20270-196-3_PDF/978-961-270-196-3.pdf, 8.12.2022)

»Finančna pismenost posameznika se izraža v tem, kako uspešno vodi svoje osebne finance in premoženje. Posamezniki pogosto ne razumejo osnovnih področij financ in tudi določenih izrazov, ki se pojavljajo v zvezi s finančnim načrtovanjem, zato je značilno pomanjkanje znanja

na področju osebnih financ, kar imenujemo tudi finančna nepismenost. Vzroki za neobvladovanje finančnega znanja so predvsem v šolskem sistemu, napačni vzgoji, nezaupanju in neugodju ob nečem novem, pomanjkanju časa, naravnosti na potrošniško življenje, zasičenost z informacijami, nizkem življenjskem standardu in zapletenosti finančnih produktov.« (Dostopno na http://www.bb.si/doc/diplome/Hribersek_Zdenka.pdf, 8.12.2022)

»Moje finance so v sodelovanju s tržno raziskovalno hišo Ipsos ugotovile, da je vzrok za slabo finančno znanje v napačni vzgoji, pomanjkljivem šolskem sistemu in v brezbriznosti posameznikov. Kljub temu so na Ministrstvu za šolstvo prepričani, da otroci ustrezno znanje o financah dobijo pri predmetu gospodinjstvo.« (Dostopno na [https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencevzd\(2\)?&cookie_dialog=1&cookietime=1423147976](https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencevzd(2)?&cookie_dialog=1&cookietime=1423147976), 8.12.2022)

5 METODOLOGIJA

V moji raziskovalni nalogi sem opravil kvantitativno presečno raziskavo. Pripravil sem anketni vprašalnik in z metodo anketiranja pridobil veliko podatkov. Anketni vprašalnik (priloga 1) sem pripravil tako, da je večina vprašanj zaprtega tipa (ponujenih več možnih odgovorov), nekaj vprašanj pa je bila odprtega tipa (kvalitativni del raziskave). Anketa je bila izpeljana anonimno.

Za sodelovanje v raziskavi sem izbral osnovne šole Podravske regije iz mestnega in primestnega okolja. V mestnem okolju sta bili izbrani OŠ Franceta Prešerna Maribor in OŠ Janka Padežnika. V primestnem okolju pa: OŠ Marjan Bantan Stojan Jarenina, OŠ Jakobski Dol, OŠ Duplek in 2. OŠ Slovenska Bistrica. Zaradi večjega števila učencev v osnovnih šolah v mestu in posledično zaradi lažje primerjave vzorcev sem v sodelovanje povabil več šol v primestnem okolju.

V raziskavo sem vključil edukativno (intervencijsko) skupino učencev, ki je pred izvedbo anketiranja sodelovala pri učni uri, na kateri sem jim predstavil pravila dobro urejenih osebnih financ in osnovne finančne instrumente (priloga 2). Želel sem preveriti, ali bodo učenci, ki bodo deležni predavanja o osebnih financah in osnovnih finančnih instrumentih, uspešnejši pri izpolnjevanju anketnega vprašalnika.

V raziskavi je sodelovalo 191 učencev - 94 iz mestnega okolja in 97 iz primestnega okolja. Edukativno (intervencijsko) skupino je predstavljajo 20 učencev od sodelujočih 94 učencev iz mestnega okolja.

Anketiranje sem opravil v obdobju od oktobra 2022 do novembra 2022. Na izbranih osnovnih šolah sem razdelil ankete učencem devetih razredov. Izpolnjene vprašalnike so mi vrnili in tako sem lahko pričel z analizo podatkov. Podatke sem analiziral z opisno (deskriptivno) statistično metodo in tako predstavil tudi rezultate. V analizi sem del rezultatov prikazal v obliki tabel in grafov. Za kriterij poznavanja osebnih financ (vprašanje 6) sem določil vsaj 50 % pravilnih odgovorov s strani anketiranih učencev. Za kriterij poznavanja finančnih instrumentov (vprašanja 9, 10, 11, 12 in 13) sem uporabil isti kriterij (vsaj 50 % pravilnih odgovorov).

Tabela 1: Število anket na posameznih osnovnih šolah

(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

OŠ	Število anket	%
Franceta Prešerna	34	17,8%
Janka Padežnika	40	20,9%
Jarenina	13	4,8%
Jakobski dol	7	3,7%
Duplek	43	22,5%
Slovenska Bistrica	34	17,8%
Edukativna (intervencijska) skupina	20	10,4%
Skupaj	191	100%

6 REZULTATI

V prvem sklopu anketnega vprašalnika sem analiziral demografske podatke: spol, starost, lokacija šole, učni uspeh na koncu 8. razreda osnovne šole in izobrazba staršev.

V anketi je sodelovalo 191 (100 %) učencev, od tega je bilo 97 (50,8 %) fantov in 94 (49,2 %) deklet. Anketirani učenci so bili stari od 13 – 15 let: 170 (89 %) učencev je bilo starih 14 let, 17 (8,9 %) učencev je bilo starih 15 let, dva (1 %) učenca sta bila stara 16 let in dva (1 %) 13 let.

V anketi je sodelovalo 94 (49,2 %) učencev iz mestnih šol in 97 (50,8 %) učencev iz šol izven mesta.

Tabela 2: Lokacija šole

(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

	V mestu	Izven mesta	Vsi
število	94	97	191
%	49,2 %	50,8 %	100 %

Anketirani učenci so osmi razred zaključili z naslednjim učenim uspehom; 66 (34,6 %) učencev je 8. razred osnovne šole zaključilo z odličnim uspehom, 67 (35,1 %) učencev je 8. razred osnovne šole zaključilo s prav dobrim uspehom, 45 (23,6 %) z dobrim. 12 (6,3 %) učencev je 8. razred osnovne šole zaključilo z zadostnim, en (0,5 %) učenec pa z nezadostnim uspehom.

Tabela 3: Uspeh učencev na koncu 8. razreda OŠ

(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

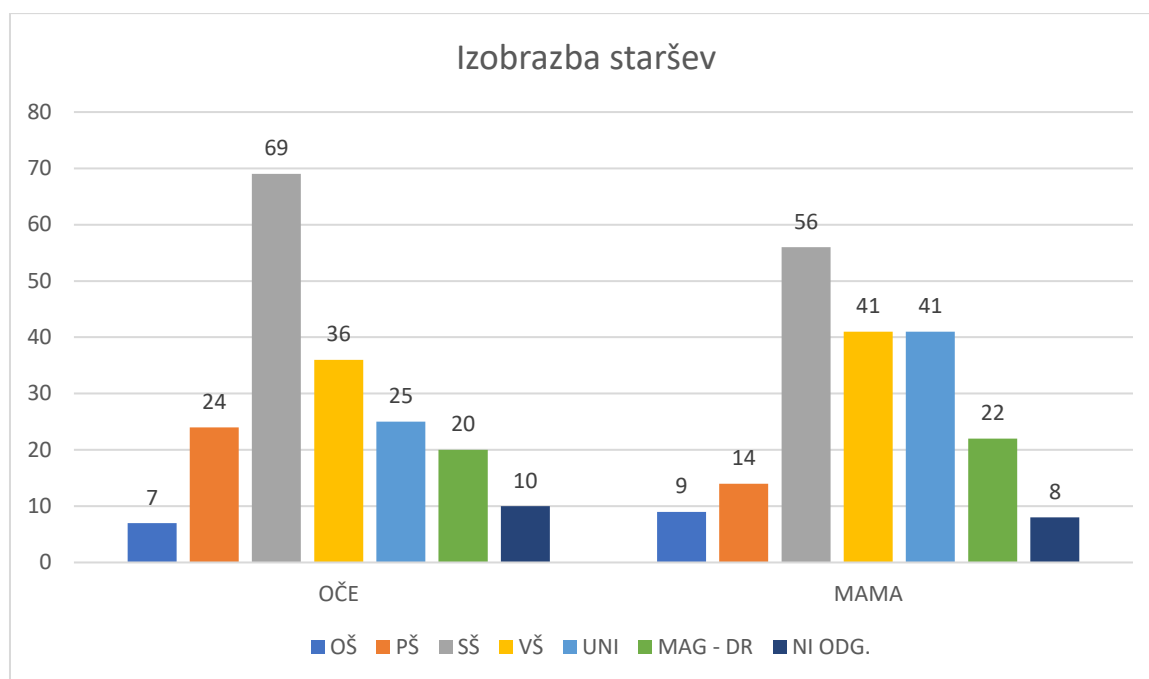
	Nzd (1)	Zd (2)	Db (3)	Pdb (4)	Odl (5)	Vsi
število	1	12	45	67	66	191
%	0,5 %	6,3 %	23,6 %	35,1 %	34,6 %	100 %

Zanimala me je tudi izobrazba staršev. Ugotovil sem, da ima magisterij ali doktorat 22 (11,5 %) mam in 20 (10,5 %) očetov. Visoko ali univerzitetno izobrazbo ima 41 (21,5 %) mam in 25 (13,1 %) očetov. Višjo šolo ima končano 41 (21,5 %) mam in 35 (18,8 %) očetov. Srednjo šolo ima končano 56 (29,3 %) mam in 69 (36,1 %) očetov. Poklicno šolo ima zaključeno 14 (7,3 %)

mam in 24 (12,6 %) očetov. Osnovno šolo ima zaključeno 9 (4,7 %) mam in 7 (3,7 %) očetov. Na vprašanje pri izobrazbi staršev ni odgovorilo 10 (5,2 %) učencev pri izobrazbi očeta in 8 (4,2 %) pri izobrazbi mame.

Graf 1: Izobrazba staršev

(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

V drugem delu anketnega vprašalnika sem preverjal znanje učencev o dobro urejenih osebnih financah in jim zastavil vprašanje kaj bi naredili, če bi jim nekdo podaril 1000 EUR.

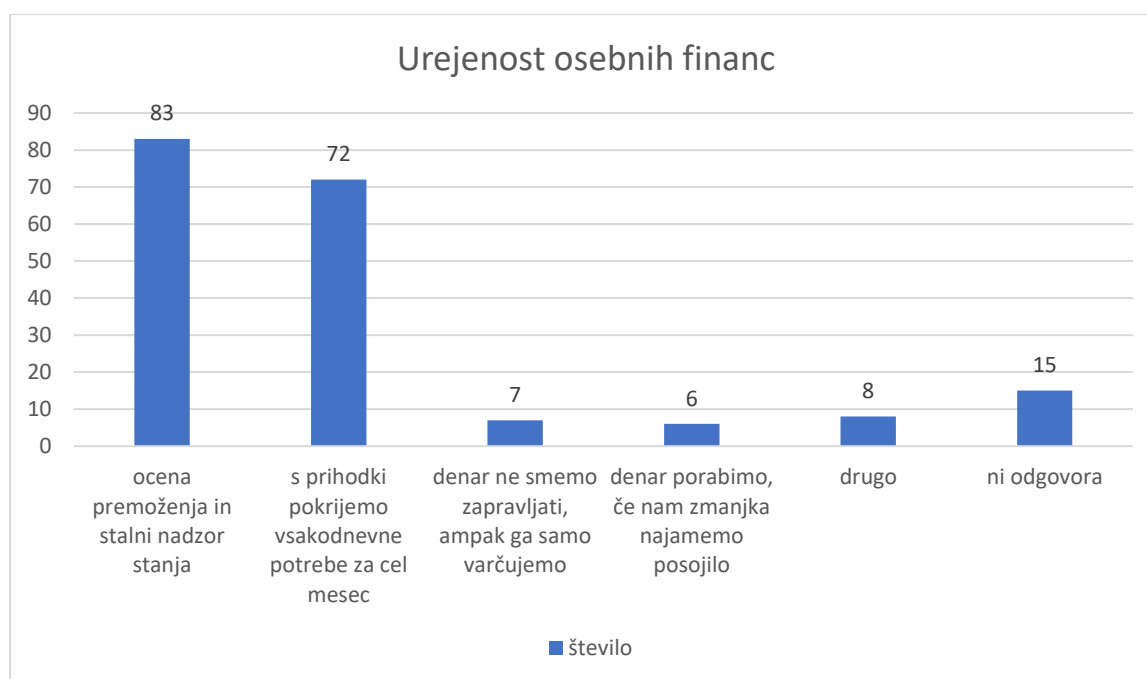
Kot pravilni odgovor na vprašanje o tem, kaj so dobro urejene osebne finance sem upošteval odgovore učencev, ki so zapisali, da »so dobro urejene osebne finance tiste, ki so sestavljene iz ocene našega premoženja in stalnim nadzorom stanja.« 83 učencev (43,7 %) je odgovorilo pravilno. 72 (37,9 %) učencev je odgovorilo, da so dobro urejene osebne finance takrat, ko s prihodki pokrijemo vsakodnevne potrebe za cel mesec. 7 (3,7 %) učencev meni, da denarja ne smemo zapravljati, ampak ga samo varčujemo. 6 (3,2 %) učencev je odgovorilo, da denar porabimo, če nam ga zmanjka, pa najamemo posojilo. En učenec na šesto vprašanje ni odgovoril. Na šesto vprašanje je 8 (4,2 %) učencev napisalo svoj odgovor o tem, kaj menijo, da so dobro urejene osebne finance. Dobil sem naslednje odgovore (odgovori so dobesedno navedeni, nelektorirani):

- *Da imamo dovolj denarja za lagodno življenje, z njim ravnamo pametno (ne zapravljamo ga brez veze) ter imamo nekaj denarja prihranjenega za kakšno nepričakovano krizo.*
- *Ko imamo poplačane položnice in če še ostane.*
- *Ne vem (2x).*
- *Ga ne porabljamo za nepotrebne stvari.*
- *Kupimo zmerno količino v-bucksov (2x).*

15 (7,4 %) učencev na vprašanje ni odgovorilo.

Graf 2: Urejenost osebnih financ

(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

Pri sedmem vprašanju sem učence povprašal, kaj bi naredili, če bi jim nekdo podaril 1000 EUR. Lahko so izbirali med štirimi različnimi odgovori, lahko pa so sami zapisali odgovor. Za najbolj pravičen odgovor glede odgovornosti učencev do denarja se šteje odgovor, »da bi del denarja investirali v finančne instrumente, del pa bi ga zapravili«. 42 (22 %) je odgovorilo, da bi vse porabili za nekaj, kar so si dolgo želeli. 52 (27,2 %) je odgovorilo, da bi ves denar dali na banko in ga hranili. 46 (24,1 %) je odgovorilo, da bi del denarja investirali v finančne instrumente, del pa bi ga zapravili. 18 (9,4 %) učencev je odgovorilo, da bi denar dali staršem ali nekomu, ki ga potrebuje. 30 (15,7 %) učencev je izbralo možnost, da so sami napisali svoj odgovor. Zadnja

ponujena možnost za odgovor je bilo vprašanje odprtega tipa in na le-tega sem dobil naslednje odgovore (dobesedno navedeni odgovori, nelektorirani):

- *Investicija vase, v opremo, ki jo potrebujem.*
- *Šparala bi ostalo pa bi porabila za zavetišča.*
- *Nekaj bi porabila zato kaj rabim drugo pa šparala.*
- *Malo bi zapravil ostalo pa bi shranil.*
- *Dala bi staršem malo pa za sebe obdržala.*
- *Investiral bi v delnice/index funde (snp 500).*
- *Porabljal bi ga postopno.*
- *Vzela bi družino in odšla na potovanje.*
- *Hranil.*
- *Sama bi hranila denar doma.*
- *Denar bi varčeval in ga probal investirati.*
- *Del denarja bi investiral in del bi dal na banko.*
- *Kupo bi skuter.*
- *Nekaj bi ga hranil nekaj pa investiral v delnice ali kripto valute.*
- *Uporabila bi ga za stvari, ki so nujne.*
- *Del v finančne instrumente, del na banko, del zapravil.*
- *Pozanimal bi se o kripto valutah in kupil eno izmed njih.*
- *Bi porabil pol pa šparal pol.*
- *Kupo bi si šuhe.*
- *Malo zapravil, drugo dal na banko.*
- *Nekaj bi dal staršem nekaj bi pa ohranil za sebe.*
- *Nekaj bi ga porabila in nekaj hranila.*
- *Dal bi ga v kripto.*
- *700 bi dal staršem ostalo bi jaz obdržal.*
- *Porabim ga za stvari ki mislim, da so nujne.*
- *500 v cote, 500 v kripto/ NFT/ trading stock.*
- *Kupil robuxe (2x).*

Osmo vprašanje je bilo razdeljeno na tri dele. Zanimalo me je ali imajo učenci žepnino, koliko le-ta znaša in kako ravnaajo z njo.

Ugotovil sem, da ima žepnino 112 (58,6 %) učencev, 78 (40,8 %) učencev pa žepnine nima. En učenec (0,5 %) na vprašanje ni odgovoril. Od 112 (58,6 %) učencev, ki žepnino imajo, jih je 14 (7,2 %) odgovorilo, da žepnina znaša manj kot 10 evrov, 52 (27,2 %) učencev ima žepnino v višini 10 do 30 evrov, 33 (17,3 %) ima žepnino v višini med 30 in 50 evrov. 13 (6,8 %) učencev je odgovorilo, da njihova žepnina znaša več kot 50 evrov.

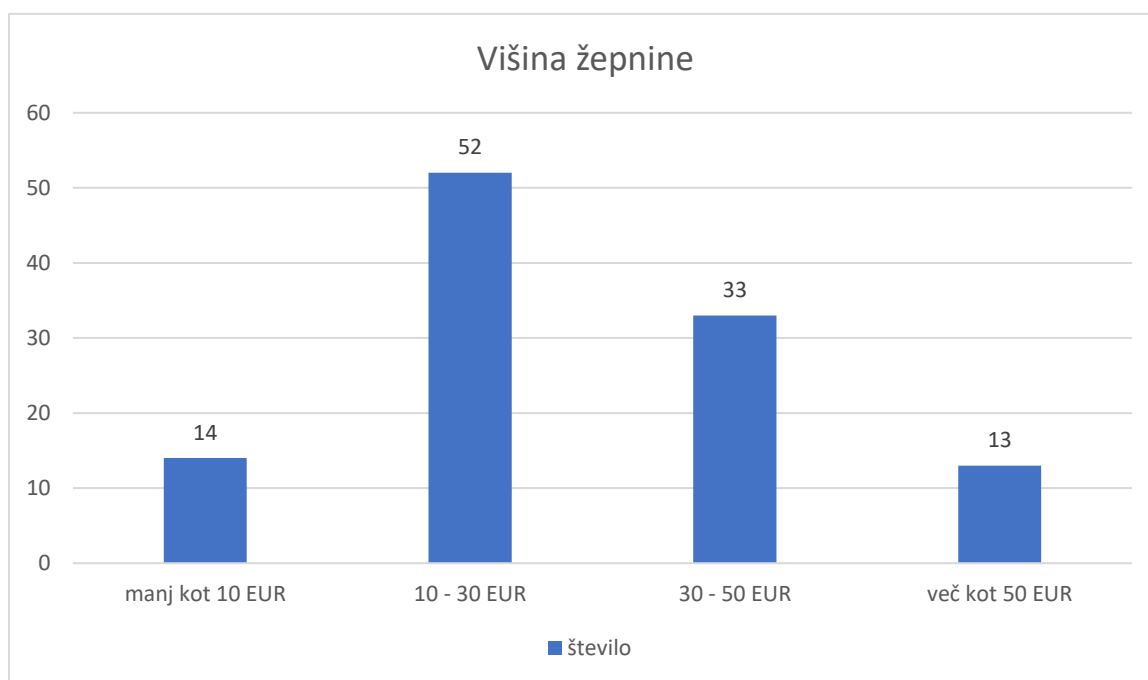
Tabela 4: Žepnina

(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

	DA	NE	vsi
število	112	78	190
%	58,6 %	40,8 %	99,5 %

Graf 3: Višina žepnine

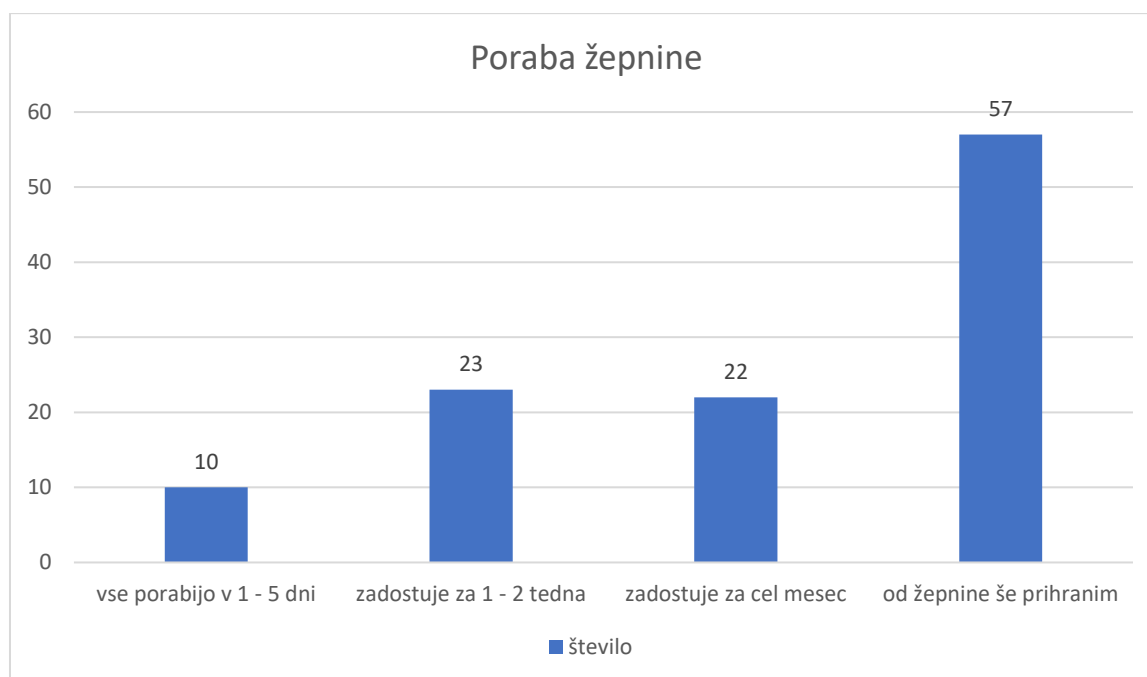
(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

Od 112 učencev (58,6 %) jih 10 (5,2 %) žepnino porabi v 1–5 dneh. 23 (12%) učencem žepnina zadostuje za 1–2 tedna, 22 (11,5%) učencem pa za cel mesec. 57 (29,8 %) učencev je odgovorilo, da od svoje žepnine še prihrani. Glede odgovornosti učencev do osebnih financ se za pravilen odgovor šteje, če so učenci odgovorili, da »od svoje žepnine še prihranijo«.

Graf 4: Poraba žepnine

(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

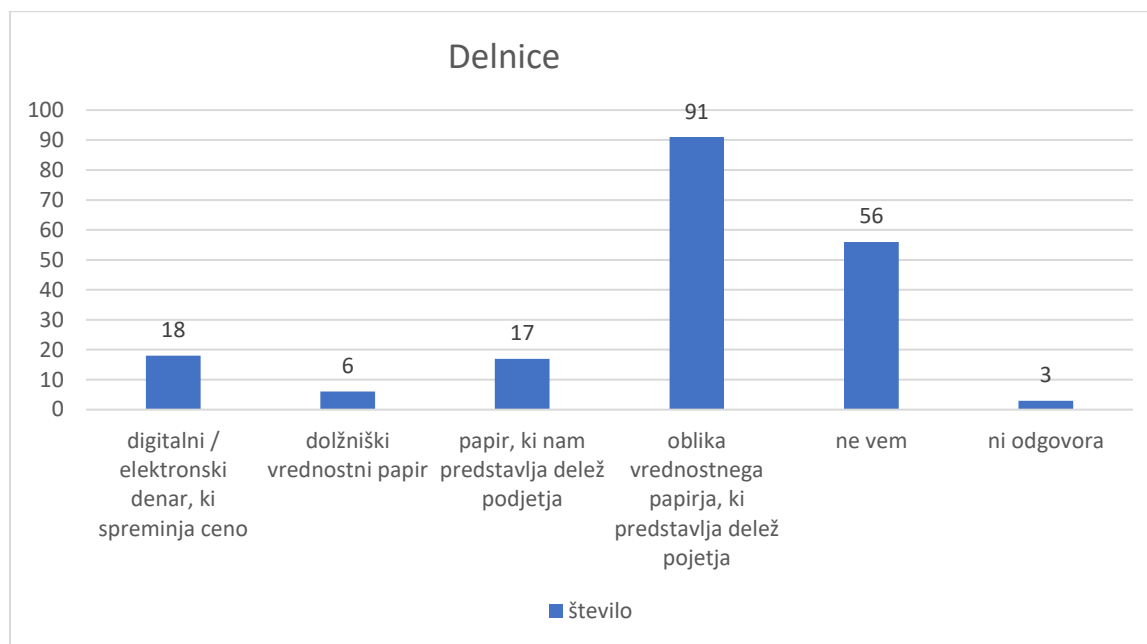

Naslednji sklop vprašanj je preverjal poznavanje finančnih instrumentov, kot so delnice, obveznice, vzajemni skladi, ETF-ji in kriptovalute.

V devetem vprašanju sem učence povprašal o tem, kaj so delnice. Za pravilen odgovor se šteje, če so učenci odgovorili, da »so delnice oblika vrednostnega papirja, ki predstavlja delež podjetja«. 18 (9,4 %) učencev je odgovorilo, da so delnice digitalni/elektronski denar, ki spreminja ceno. 6 učencev (3,1 %) je odgovorilo, da so delnice dolžniški vrednostni papir. 17 (8,9 %) je odgovorilo, da so delnice papir, ki nam predstavlja delež podjetja. 91 (47,6 %) učencev je odgovorilo, da so delnice oblika vrednostnega papirja, ki predstavlja delež podjetja. 56 (29,3 %) učencev je odgovorilo, da ne vedo, kaj so delnice. Trije (1,6 %) učenci na vprašanje niso odgovorili.

Graf 5: Delnice

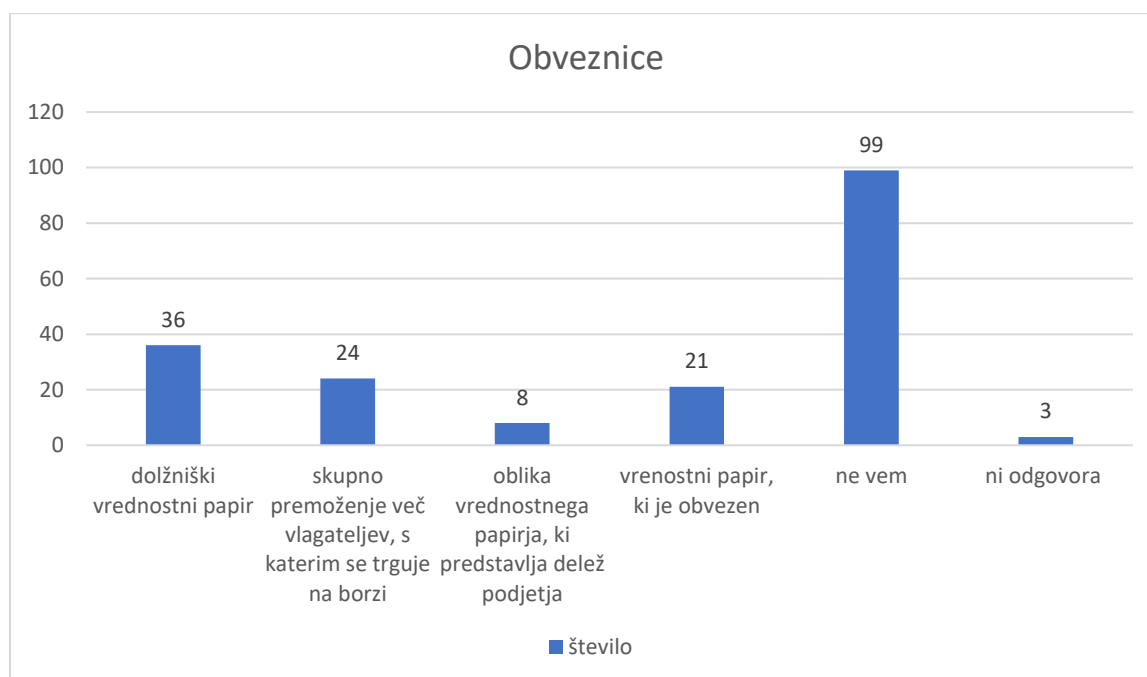
(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

Pri vprašanju kaj so obveznice sem za pravilen odgovor upošteval odgovor, da »so obveznice dolžniški vrednostni papir«. 36 (18,8 %) učencev je odgovorilo, da so obveznice dolžniški vrednostni papir. 24 (12,6 %) učencev je odgovorilo, da so obveznice skupno premoženje več vlagateljev, s katerimi se trguje na borzi. 8 (4 %) učencev je odgovorilo, da so obveznice oblika vrednostnega papirja, ki predstavlja delež podjetja. 21 (11 %) učencev je odgovorilo, da so obveznice vrednostni papir, ki je obvezen. 99 (51,8 %) učencev je odgovorilo, da ne vedo, kaj so obveznice. Trije (1,6%) učenci na to vprašanje niso odgovorili.

Graf 6: Obveznice

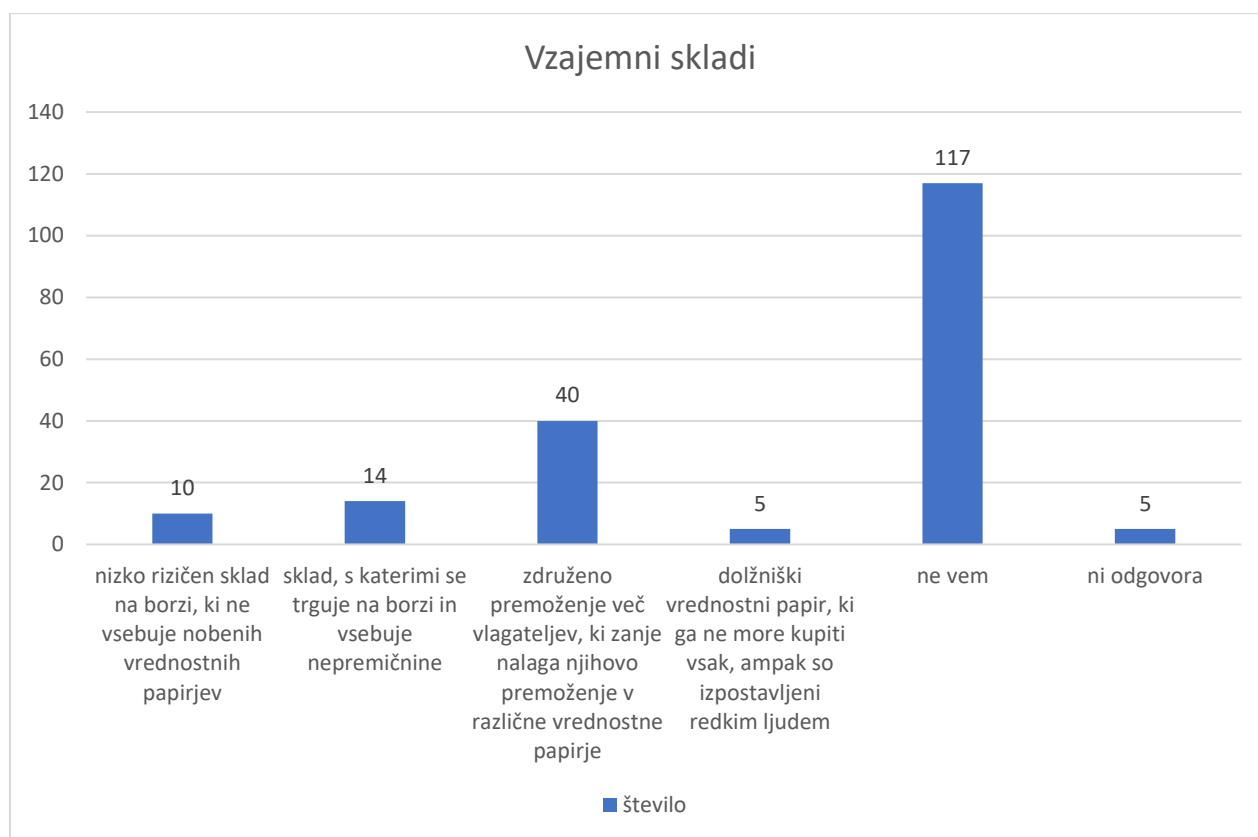
(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

V enajstem vprašanju me je zanimalo, ali učenci vedo, kaj so vzajemni skladi. Za pravilen odgovor se šteje, če so učenci odgovorili, da »so vzajemni skladi združeno premoženje več vlagateljev, ki zanje nalaga njihovo premoženje v različne vrednostne papirje«. 10 (5,2 %) učencev je odgovorilo, da so vzajemni skladi nizko rizičen sklad na borzi, ki ne vsebuje nobenih vrednostnih papirjev. 14 (7,3 %) učencev je odgovorilo, da so vzajemni skladi skladi, s katerimi se trguje na borzi in vsebuje nepremičnine. 40 (20,9 %) učencev je odgovorilo, da so vzajemni skladi združeno premoženje več vlagateljev, ki zanje nalaga njihovo premoženje v različne vrednostne papirje. 5 (2,6 %) učencev je odgovorilo, da so vzajemni skladi dolžniški vrednostni papir, ki ga ne more kupiti vsak, ampak le redki. 117 (61,3 %) učencev je odgovorilo, da ne ve, kaj so vzajemni skladi. 5 (2,6 %) učencev na to vprašanje ni odgovorilo.

Graf 7: Vzajemni skladi

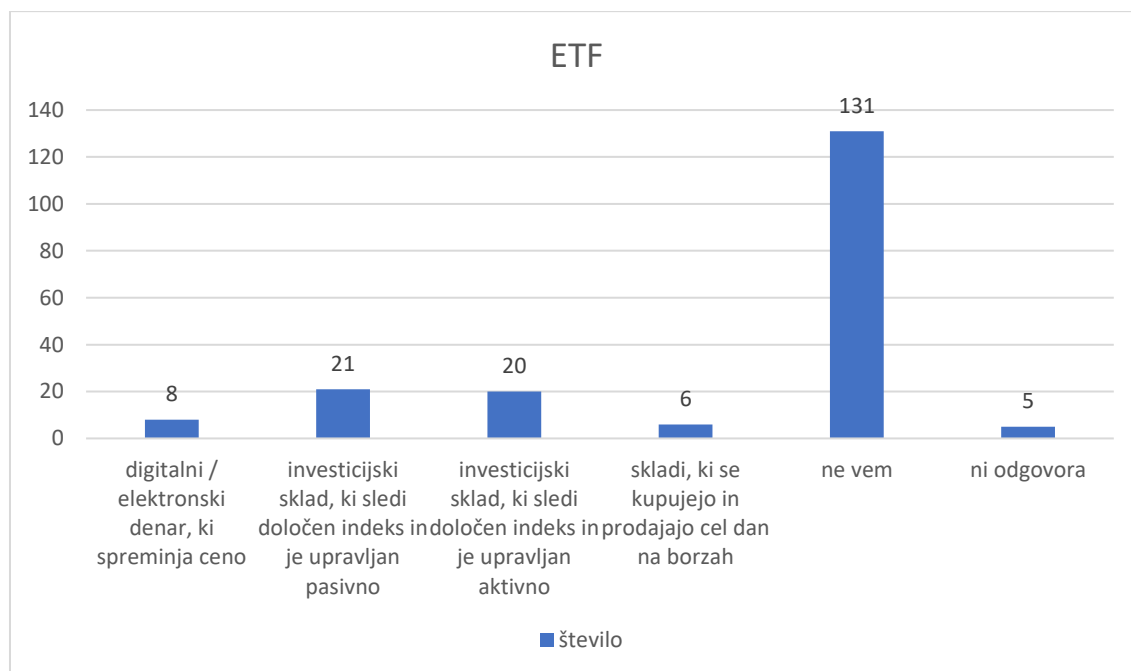
(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

V dvanajstem vprašanju sem učence povprašal o tem, kaj je ETF. Za pravilen odgovor se šteje, če so učenci odgovorili, da »je *ETF investicijski sklad, ki sledi določen indeks in je upravljan pasivno*«. 8 (4,2 %) učencev je odgovorilo, da je ETF digitalni/elektronski denar, ki spreminja ceno. 21 (11 %) učencev je odgovorilo, da je ETF investicijski sklad, ki sledi določenemu indeksu in je upravljan pasivno. 20 (10,5 %) učencev je odgovorilo, da je ETF investicijski sklad, ki sledi določenemu indeksu in je upravljan aktivno. 6 (3,1 %) učencev je odgovorilo, da so ETF-ji skladi, ki se kupujejo in prodajajo cel dan na borzah. 131 (68,6 %) učencev je odgovorilo, da ne ve, kaj je ETF. 5 (2,6 %) učencev na vprašanje, kaj je ETF, ni odgovorilo.

Graf 8: ETF

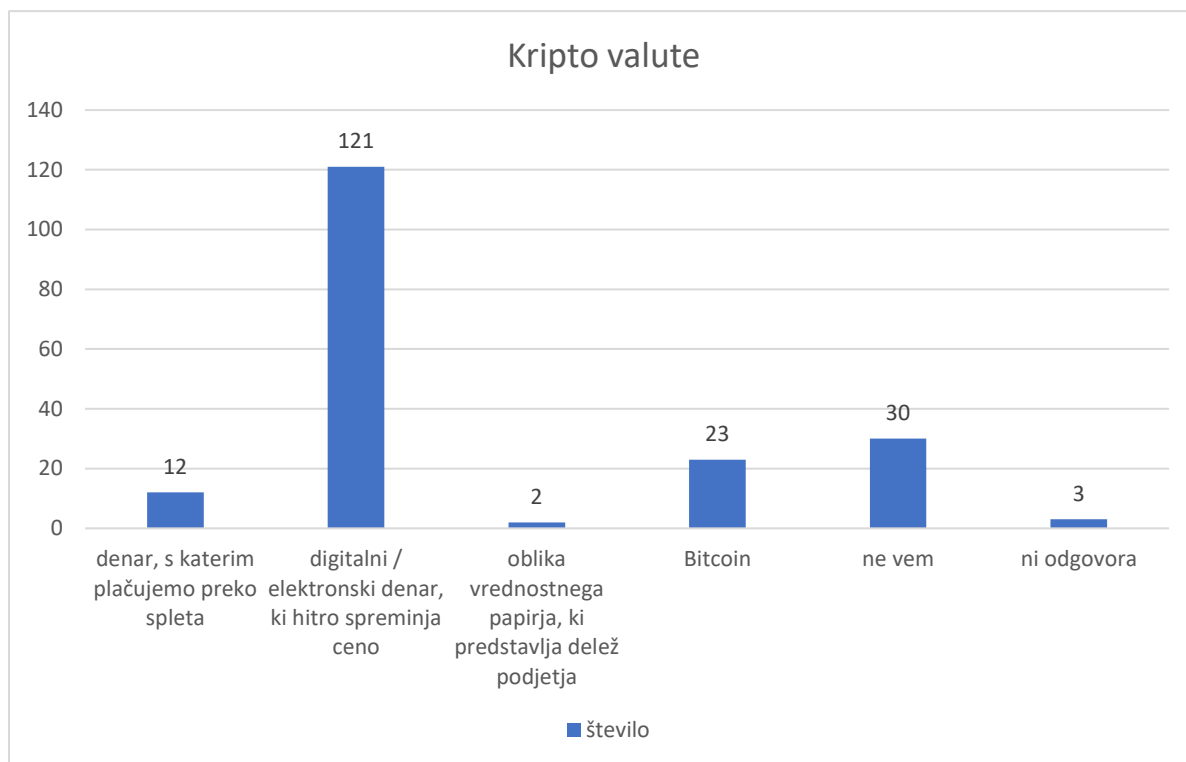
(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

V trinajstem vprašanju sem učence povprašal o tem, kaj je definicija kriptovalut. Za pravilen odgovor se šteje, če so učenci odgovorili, da »je definicija kriptovalut digitalni/elektronski denar, ki hitro spreminja ceno«. 12 (6,3 %) učencev je odgovorilo, da je definicija kriptovalut denar, s katerim plačujemo preko spleta. 121 (63,4 %) učencev je odgovorilo, da je definicija kriptovalut digitalni/elektronski denar, ki hitro spreminja ceno. Dva (1 %) učenca sta odgovorila, da je definicija kriptovalut oblika vrednostnega papirja, ki predstavlja delež podjetja. 23 (12 %) učencev je odgovorilo, da je definicija kriptovalut bitcoin. 30 (15,7 %) učencev je odgovorilo, da ne ve, kaj je definicija kriptovalut. 3 (1,6 %) učenci niso odgovorili na vprašanje, kaj je definicija kriptovalut.

Graf 9: Kriptovalute

(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

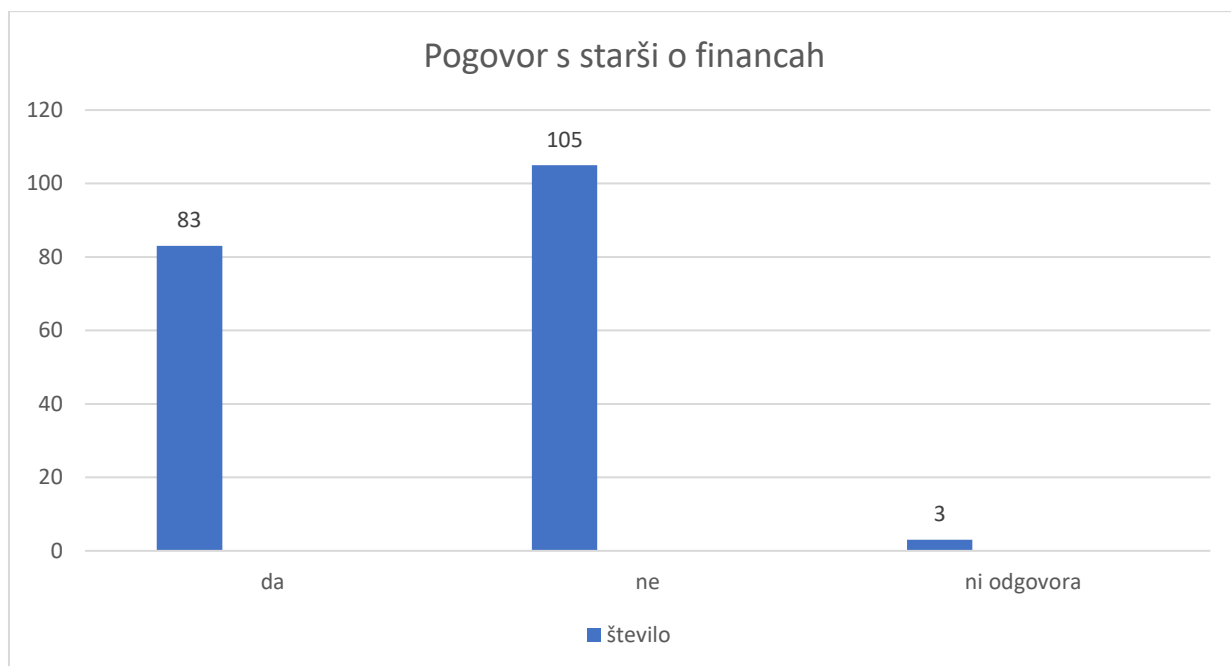

Vprašanja štirinajst, petnajst in šestnajst so bila vezana na pridobivanje znanj o financah. Učence sem povprašal, ali se doma s starši pogovarjajo o financah. Zanimalo me je tudi, če so se o financah učili v šoli.

V štirinajstem vprašanju me je zanimalo, ali se doma s starši pogovarjajo o financah. 83 (43,5 %) učencev je odgovorilo, da se doma pogovarjajo o financah. 105 (55 %) učencev je odgovorilo, da se doma ne pogovarjajo o financah. Trije (1,6 %) učenci na vprašanje niso odgovorili.

Graf 10: Pogovor s starši o financah

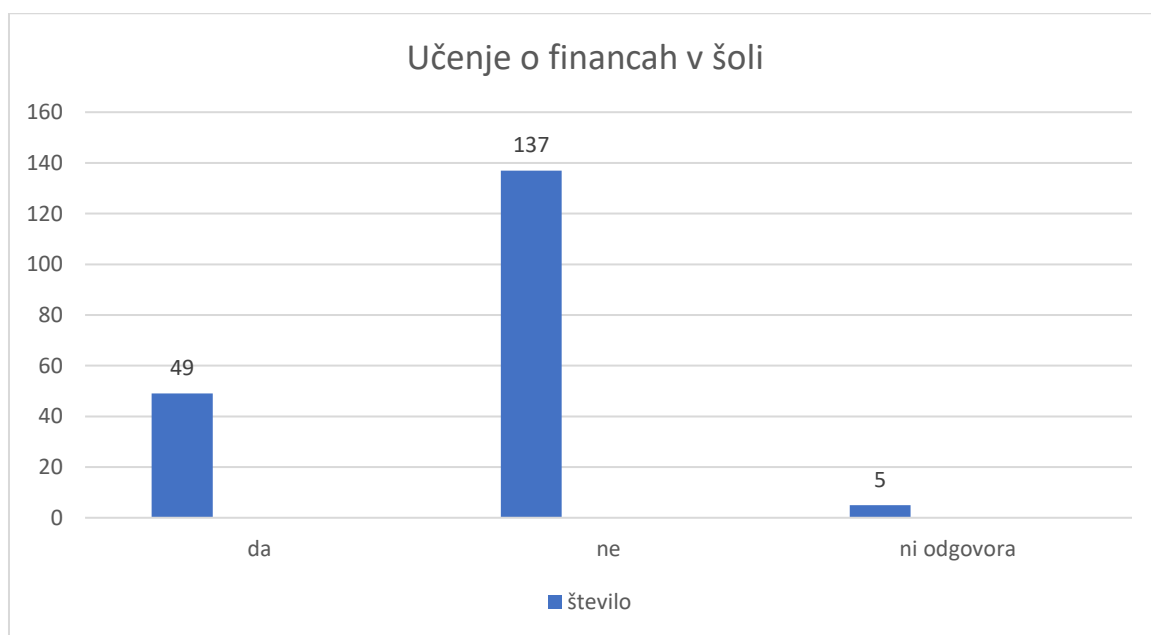
(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

V petnajstem vprašanju me je zanimalo, ali so se v šoli naučili kaj o financah. 49 (25,7 %) učencev je odgovorilo, da so se, večina, 137 učencev (71,7 %), pa je odgovorila, da se o financah v šoli niso nič naučili. 5 (2,6 %) učencev ni odgovorilo na vprašanje.

Graf 11: Učenje o financah v šoli

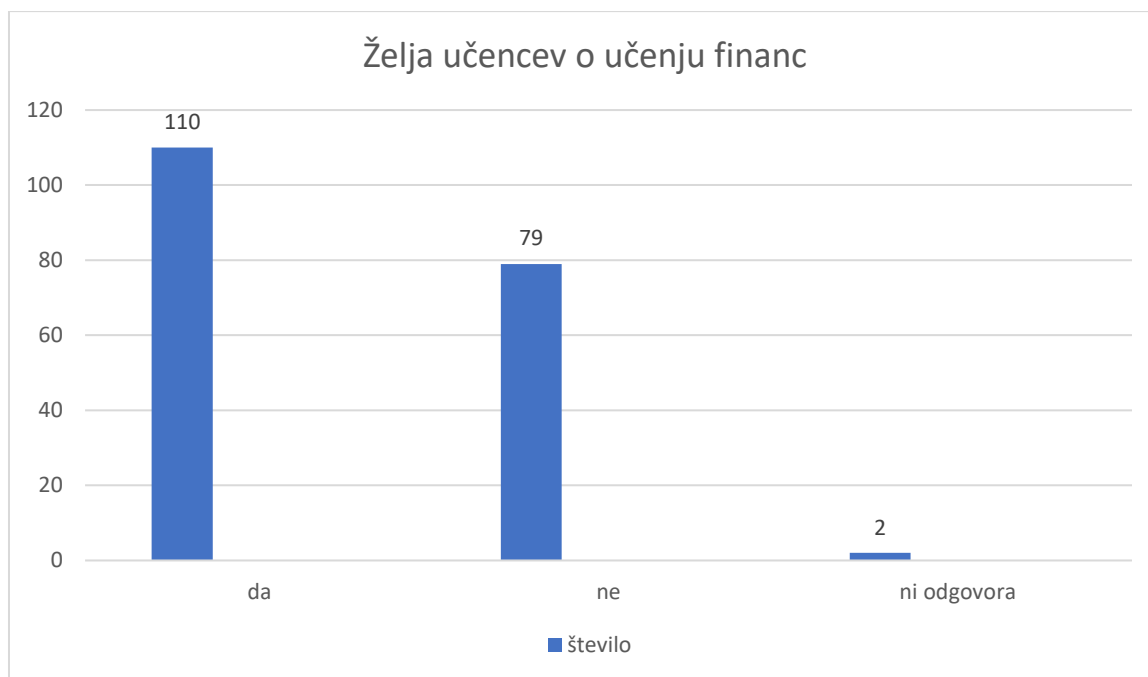
(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

Zanimalo me je tudi, ali si učenci želijo pridobiti nova znanja o financah. 110 (57,6 %) učencev je odgovorilo, da bi se v šoli želeli učiti o financah. 79 (41,4 %) učencev pa je odgovorilo, da ne. Dva (1 %) učenca na vprašanje nista odgovorila.

Graf 12: Želja učencev o učenju financ

(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

V drugem delu vprašanja, sem učence povprašal, o kateri finančni temi bi se želeli učiti v šoli. Dobil sem naslednje odgovore (dobesedno navedeni odgovori, nelektorirani):

- *Kako investirati v bitcoin?*
- *Kako najlažje priti do denarja?*
- *Kako najlažje dobiti denar preko spleta?*
- *Kako priti do denarja?*
- *Bitcoin.*
- *O crypto valutah in kako investirati.*
- *Izvoze npr. kripto valute...*
- *Kaj so finance? (2x)*
- *Splošne vsakdanje stvari o financah in denarju, potrebne za delo z denarjem.*
- *Vsakdanje stvari o financah, denarju, potrebne za delo z denarjem.*
- *O vsem. (2x)*
- *O financah.*

- *Denar je sreča in sreča je denar zato o definitivno denarju in kako delati z njim.*
- *Kako zaslužiti veliko denarja v kratkem času.*
- *Šola ne uči o denarju in nikoli ne bo, ker je šola narejena za proizvodnjo delavcev, ne finančno svobodnih ljudi/ bogatih ljudi.*
- *Da bi nam v roku 2/3 ur obrazložili pomen, investiranje, kako ravnati. Praktično nas seznanili s tem postopkom.*
- *Kako financirati?*
- *Investiranje v stock market.*
- *Ne vem, zaradi tega želim da naučim nekaj.*
- *O različnih vrstah davkov in opravljanju z denarjem v vsakdanu.*
- *Ne vem. (6x)*
- *Nimam pojma.*
- *O vsem čem še ne vem.*
- *O denarju.*
- *Kako upravljati z njim, kaj so finance ...*
- *O nečem, kaj bom dejansko rabila v življenju. (2x).*
- *O nečem, kaj bom dejansko rabila v življenju in to so finance in kako upravljati z njimi.*
- *O kripto valutah.*
- *Kaj so finance, kaj so delnice, obveznice ...*
- *Ne vem verjetno o tem, s čemer se bom srečala v življenju.*
- *V kaj investirati, povprečne plače, kaj narediti z svojim denarjem ...*
- *Kako investirati?*
- *Bol podrobno o takšnih stvareh, ki jih bomo rabili npr. o banki, plačevanje položnic, delanje z denarjem.*
- *Kaj pomenijo določeni novi izrazi, kako plačujemo položnice.*
- *Morda kako jih porabljati bol pazljivo.*
- *Kako ravnati z denarjem.*
- *Kaj lahko z njim naredimo, kako to dobimo.*
- *Preprosta oz. osnovna ekonomija, delo z denarjem ipd.*
- *Kako investirati za mlajše pa o varčevanju.*
- *Prihranjevanje denarja.*
- *Vse kar sem obkrožil da ne vem (ETF, vzajemni skladi itd.) tudi o računanje davkih.*

- *Iskreno o vsem ker niam pojma o ničemer, učim se o nekih pitagorovoih izrekih ko pa ne znam nič o denarju.*
- *O plačah.*
- *O financah.*
- *Kripto valutah.*
- *O delnicah, ETF-ju... ker nimam pojma in sem več ali manj ugibala, čeprav se doma včasih pogovarjamo o teh financah.*
- *Kako trgovati z kripto valutam.*
- *O tem kaj je ETF, kaj je definicija kripto valut, kaj so vzajemni skladi ...*
- *Želela bi se naučiti, kako se npr. plačajo položnice.*
- *Kako zaslužiti preko interneta z kripto valutami.*
- *O osnovah financ.*
- *Kako naj pametno ravnamo z denarjem.*
- *Kako si nardit plan za varčevanje, kako pametno plačati položnice in mesečne stroške in pot do bogastva.*
- *O financah, davkih ...*
- *Želel bi se učiti o spremljanju, kupovanju in prodajanju kripto valutah.*
- *O kripto valutah.*
- *O vsem kar je bilo predstavljeno v predstavitvi.*
- *O upravljanju financ oz. kako ravnati z njimi ipd.*
- *Naučil bi se vse o kripto valutah in kako potekajo.*
- *Kako pridobiti višji dobiček.*
- *Koliko denarja porabimo pri nakupu, za treninge ... na mesec, leto ...*
- *Kako trgovati z denarjem.*
- *Kako presoditi koliko je storitev vredna in morda še kaj o zgodovini denarja.*
- *Kako prihraniti finance, kako jih pametno porabiti in pridobiti.*
- *O vsem kar se tiče financ.*
- *O temu kako to sploh deluje.*
- *O motorih.*
- *Idk.*
- *O vsem.*
- *Učil bi se o kripto valutah.*

- *O kripto valutah.*
- *Ne.*
- *Kako ravnati z denarjem na najboljše načine.*
- *Kako šparati, razvrščati denar, kako bomo v prihodnosti plačevali, pokop kripto valut.*
- *Učitelji bi izbrali teme za celo šolsko leto in nas naučili vse potrebno.*
- *Kripto valute.*
- *Kako plačevati položnice, delanje z denarjem.*
- *Kaj kaj pomeni?*
- *Kak zaslužiti na izi?*
- *Vse da bom vedel.*
- *Kak investirat?*
- *Kako hitro dobiti denar?*
- *Nevem slišala sem za to.*
- *Vse kar na tem listu nisem vedel.*
- *O vbucksih.*
- *Kako naredit več denarja?*
- *Kako delati z denarjem?*

Primerjava poznavanja dobro urejenih osebnih financ med učenci v mestu in izven mesta ni pokazala bistvenih razlik. Pokazalo se je, da je od 83 (100 %) učencev, ki so pravilno odgovorili, da so dobro urejene finance tiste, ki »so sestavljene iz ocene našega premoženja in stalnim nadzorom stanja«, 45 (54,2 %) učencev iz mesta in 38 (45,8 %) s podeželja.

Tabela 5: Primerjava poznavanja dobro urejenih osebnih financ učencev v mestu in izven mesta (vir: anketiranje, oktober - november 2022)

	Mesto	Izven mesta	Vsi
Ocena premoženja in stalni nadzor	45 (54,2 %)	38 (45,8 %)	83 (100 %)
Pokrivanje vsakodnevnih potreb	32 (40,4 %)	40 (55,6 %)	72 (100 %)
Denarja ne upravljamo, ampak samo varčujemo	6 (85,75 %)	1 (14,3 %)	7 (100 %)

Denar porabimo, če ga zmanjka, najamemo posojilo	3 (50 %)	3 (50 %)	6 (100 %)
Drugo	3 (37,5 %)	5 (62,5 %)	8 (100 %)
Ni odgovora	5 (28,6 %)	10 (71,7 %)	15 (100 %)
Vsi	94 (48,9 %)	97 (51,1 %)	191 (100 %)

Rezultati analize anket so pokazali, da 52,4 % učencev ne ve, kaj so delnice. 81,2 % učencev ne ve, kaj so obveznice. Pri vzajemnih skladih 79,1 % učencev ni pravilno odgovorilo. 89 % učencev ne ve, kaj so ETF-ji in 36,6 % učencev ne ve, kaj so kriptovalute. Posledično (glede na pomanjkljivo poznavanje osnovnih finančnih instrumentov) primerjave med učenci v mestu in izven mesta nisem opravil.

Povezanost stopnje izobrazbe staršev z znanjem učencev se je pri analizi anket potrdila. Rezultati so pokazali, da učenci, katerih mame imajo srednjo šolo ali več, bolje poznajo pravila dobro urejenih osebnih financ. Učenci, katerih mame imajo nižjo izobrazbo od srednje šole, slabše poznajo pravila dobro urejenih osebnih financ.

47,3 % učencev, katerih mame imajo končano srednjo šolo, in 45,6 % učencev, katerih očetje imajo končano srednjo šolo, je pravilno odgovorilo na šesto vprašanje o urejenosti osebnih financ. 46,3 % učencev, katerih mame imajo končano višjo šolo, in 33,3 % učencev, katerih očetje imajo končano višjo šolo, je pravilno odgovorilo na šesto vprašanje o urejenosti osebnih financ. 43,9 % učencev, katerih mame imajo končano visoko ali univerzitetno izobrazbo, in 60 % učencev, katerih očetje imajo končano visoko ali univerzitetno, je pravilno odgovorilo na šesto vprašanje o urejenosti osebnih financ. 59,1 % učencev, katerih mame imajo končan magisterij ali doktorat, in 55 % učencev, katerih očetje imajo končan magisterij ali doktorat, je pravilno odgovorilo na šesto vprašanje o urejenosti osebnih financ.

Tabela 6: Poznavanje pravil dobro urejenih osebnih financ glede na stopnjo izobrazbe mame
(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

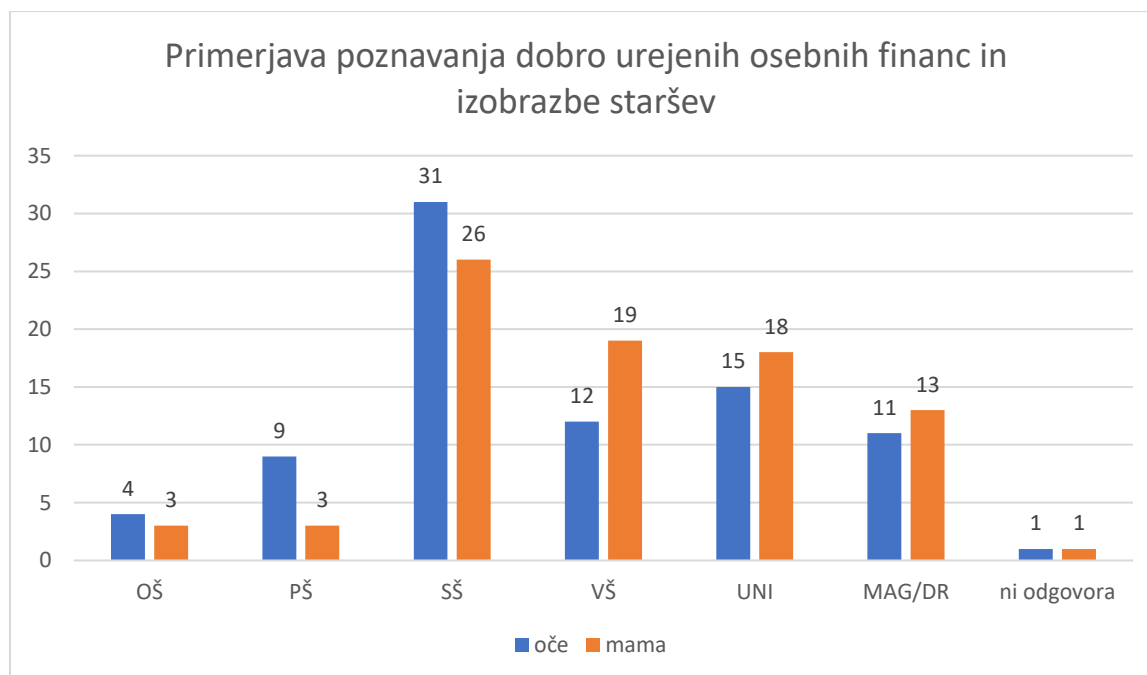
	Ocena premoženja in stalni nadzor	Pokrivanje vsakodnevnih potreb	Denarja ne zapravljamo, ampak samo varčujemo	Denar porabimo, če ga zmanjka, najamemo posojilo	Drugo	Ni odgovora	Vsi
OŠ	3 (33,3 %)	3 (33,3 %)	2 (22,2 %)	1 (11,1 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	9 (100 %)
PŠ	3 (21,4 %)	9 (64,3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (7,1 %)	1 (7,1 %)	14 (100 %)
SŠ	26 (47,3 %)	19 (34,5 %)	2 (3,6 %)	1 (1,8 %)	3 (5,5 %)	4 (7,3 %)	55 (100 %)
VŠ	19 (46,3 %)	17 (41,5 %)	0 (0 %)	1 (2,4 %)	2 (4,9 %)	2 (4,9 %)	41 (100 %)
UNI	18 (43,9 %)	17 (41,5 %)	3 (7,3 %)	1 (2,4 %)	1 (2,4 %)	1 (2,4 %)	41 (100 %)
MAG ali DR	13 (59,1 %)	6 (27,3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (4,5 %)	2 (9,1 %)	22 (100 %)
Ni odgovora	2 (12,5 %)	1 (12,5 %)	0 (0 %)	2 (25 %)	0 (0 %)	4 (50 %)	9 (100 %)
Vsi	84 (43,7 %)	72 (37,9 %)	7 (3,7 %)	6 (3,2 %)	8 (4,2 %)	14 (4,7 %)	191 (100 %)

Tabela 7: Poznavanje pravil dobro urejenih osebnih financ glede na stopnjo izobrazbe očeta
(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

	Ocena premoženja in stalni nadzor	Pokrivanje vsakodnevnih potreb	Denarja ne zapravljamo, ampak samo varčujemo	Denar porabimo, če ga zmanjka, najamemo posojilo	Drugo	Ni odgovora	Vsi
OŠ	4 (57,1 %)	1 (14,3 %)	2 (28,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	7 (100 %)
PŠ	9 (37,5 %)	12 (50 %)	0 (0 %)	1 (4,2 %)	1 (4,2 %)	1 (4,2 %)	24 (100 %)
SŠ	31 (45,6 %)	26 (38,2 %)	4 (5,9 %)	1 (1,5 %)	2 (2,9 %)	4 (5,9 %)	68 (100 %)
VŠ	12 (33,3 %)	18 (50 %)	1 (2,8 %)	1 (2,8 %)	2 (5,6 %)	2 (5,6 %)	36 (100 %)
UNI	15 (60 %)	8 (32 %)	0 (0 %)	1 (4 %)	0 (0 %)	1 (4 %)	25 (100 %)
MAG ali DR	11 (55 %)	5 (25 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (10 %)	2 (10 %)	20 (100 %)
Ni odgovora	2 (10 %)	2 (20 %)	0 (0 %)	2 (20 %)	1 (10 %)	4 (40 %)	11 (100 %)
vsi	84 (43,7 %)	72 (37,9 %)	7 (3,7 %)	6 (3,2 %)	8 (4,2 %)	14 (7,4 %)	191 (100 %)

Graf 13: Primerjava poznavanja dobro urejenih osebnih financ in izobrazbe staršev

(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

Edukativna (intervencijska) skupina, ki je štela dvajset učencev, je sodelovala pri izobraževanju na temo osebnih financ. Po izvedenem izobraževanju so izpolnjevali anketni vprašalnik. Rezultati analize anket so pokazali, da so učenci iz edukativne (intervencijske) skupine pokazali nekoliko boljše znanje o osebnih financah v primerjavi z ostalimi. 10 (50 %) učencev od 20 (100 %) je pravilno odgovorilo na vprašanje, kaj so dobro urejene osebne finance. Učenci, ki niso bili deležni izobraževanja, pa so na vprašanje o tem, kaj so dobro urejene osebne finance, pravilno odgovorili v 42,7 %.

Tabela 8: Poznavanje osebnih financ – primerjava z edukativno (intervencijsko) skupino

(vir: anketiranje, oktober - november 2022)

	Edukativna (intervencijska) skupina	Ostali
Ocena premoženja in stalni nadzor	10 (50 %)	71 (42,7 %)
Pokrivanje vsakodnevnih potreb	6 (30 %)	66 (38,6 %)
Denarja ne zapravljamo, ampak samo varčujemo	4 (20 %)	3 (1,8 %)
Denar porabimo, če ga zmanjka, najamemo posojilo	0 (0 %)	6 (3,5 %)
Drugo	0 (0 %)	8 (4,7 %)
Ni odgovora	0 (0 %)	15 (8,8 %)
Vsi	20 (10,5 %)	171 (89,5 %)

7 RAZPRAVA

7.1 Vrednotenje hipotez

Prva hipoteza moje raziskovalne naloge je bila, da učenci devetih razredov osnovnih šol Podravske regije poznajo osnovna pravila dobro urejenih osebnih financ in osnovne finančne instrumente. Kot kriterij za poznavanje dobro urejenih financ in osnovnih finančnih instrumentov sem določil pravičen odgovor pri vsaj 50 % anketirancev (anketna vprašanja 6, 9, 10, 11, 12 in 13).

Pravičen odgovor glede dobro urejenih osebnih financ (anketno vprašanje 6) je podalo 83 od 191 (43,5 %) učencev. Pravičen odgovor glede poznavanja delnic je podalo 91 od 191 (47,6 %) učencev. Pravičen odgovor glede poznavanja obveznic je podalo 36 od 191 (18,8 %) učencev. Pravičen odgovor glede poznavanja vzajemnih skladov je podalo 40 od 191 (20,9 %) učencev. Pravičen odgovor glede poznavanja ETF je podalo 21 od 191 (10,9 %) učencev. Pravičen odgovor glede poznavanja kriptovalut je podalo 121 od 191 (63,4 %) učencev.

Prvo hipotezo lahko le delno (poznavanje kriptovalut) potrdim. Poznavanje urejenih osebnih financ, poznavanje delnic, obveznic, vzajemnih skladov in ETF-ov pa prve hipoteze ne potrjuje.

Druga hipoteza moje raziskovalne naloge je bila, da obstaja pomembna razlika v poznavanju osebnih financ in osnovnih finančnih instrumentih med učenci devetih razredov mestnih in primestnih šol Podravske regije. Do odgovora na drugo hipotezo sem prišel tako, da sem primerjal odgovore številka 3 in 6 v anketnem vprašalniku. Glede na rezultate poznavanja osnovnih finančnih instrumentov, ki so prikazani v grafih od številke 5–9, ki kažejo na pomanjkljivo poznavanje osnovnih finančnih instrumentov, primerjave med učenci v mestu in izven njega nisem opravil.

Glede na dobljene rezultate in ugotovitve prikazane v tabeli 5 ter grafih 5–9, **druge hipoteze nisem potrdil.**

Tretja hipoteza moje raziskovane naloge je trditev, da obstaja pomembna povezava med stopnjo izobrazbe staršev in znanjem učencev devetih razredov osnovne šole Podravske regije o osebnih financah in osnovnih finančnih instrumentih. Odgovor na hipotezo sem dobil tako, da sem primerjal odgovore učencev na 5. in 6. vprašanje anketnega vprašalnika.

Prvi del tretje hipoteze, ki pravi, da obstaja pomembna povezava med stopnjo izobrazbe staršev in znanja učencev devetih razredov osnovne šole Podravske regije o osebnih financah, lahko

potrdim, saj se je pokazalo, da učenci, katerih starši imajo srednjo šolo ali več, bolje poznajo pravila dobro urejenih osebnih financ. Drugega dela tretje hipoteze, ki pravi, da obstaja pomembna povezava med stopnjo izobrazbe staršev in znanja učencev devetih razredov osnovne šole Podravske regije o osnovnih finančnih instrumentih, nisem ugotavljal, saj se je pokazalo, da učenci slabo poznajo osnovne finančne instrumente.

Glede na dobljene rezultate, ki so prikazani v tabelah 6 in 7, ter grafih 1, 2, 5, 9 in 13, lahko **tretjo hipotezo le delno (povezava izobrazbe staršev in znanja učencev o osebnih financah) potrdim. V ostalem delu (povezava izobrazbe staršev in znanja učencev o osnovnih finančnih inštrumentih) tretje hipoteze ne morem potrditi.**

Četrta hipoteza moje raziskovalne naloge je bila, da je edukativna (intervencijska) skupina učencev pokazala več znanja o osebnih financah in osnovnih finančnih instrumentih.

Prvi del četrte hipoteze, ki govori o tem, da je edukativna (intervencijska) skupina učencev pokazala več znanja o osebnih financah, lahko potrdim. Drugi del četrte hipoteze, ki govori o tem, da je edukativna (intervencijska) skupina učencev pokazala več znanja o osnovnih finančnih instrumentih kot ostali učenci, nisem potrjeval, saj se je pokazalo, da je znanje učencev o finančnih instrumentih pomanjkljivo.

Glede na dobljene rezultate, ki so prikazani v tabeli 8, ter grafih 5 in 9, lahko **četrto hipotezo le delno (boljše poznavanje osebnih financ pri edukativni skupini učencev) potrdim. Boljše poznavanje finančnih instrumentov pri edukativni(intervencijski) skupini učencev četrte hipoteze ne morem potrditi.**

7.2 Razprava

V moji raziskovalni nalogi sem želel ugotoviti, ali učenci devetih razredov osnovnih šol Podravske regije poznajo pravila dobro urejenih osebnih financ in osnovne finančne inštrumente. Ugotovil sem, da je 43,7 % učencev odgovorilo, da so *»dobro urejene osebne finance sestavljene iz ocene našega premoženja in stalnim nadzorom stanja«*, kar sem štel za pravilni odgovor. Zanimivi so bili napačni odgovori in dejstvo, da je veliko učencev (37,9 %) odgovorilo, da so dobro urejene osebne finance takrat, *»ko s prihodki pokrijemo vsakodnevne potrebe za cel mesec«*. Pravilo dobro urejenih osebnih financ pravi, da moramo vedno imeti več prihodkov kot odhodkov in ni dovolj samo pokrivati vsakodnevnih potreb (Lubej, 2009). Zaskrbljujoče je, da je 3,2 % učencev odgovorilo, da denar porabimo, če nam ga zmanjka, pa najamemo posojilo. Lubej in Stanonik (2009) opozarjata prav na nevarnost prehitrega

zadolževanja. Zelo zanimivi so bili odgovori, »da imamo dovolj denarja za lagodno življenje«, in »ko imamo poplačane položnice in če še ostane«. Iz njih lahko sklepamo, da je poznavanje osebnih financ pri učencih zelo skromno.

Še slabše pa učenci poznajo finančne instrumente. Na odgovor, kaj so delnice, je pravilno odgovorilo manj kot polovica učencev (47,6 %). Izrazito slabo poznavanje so učenci pokazali pri obveznicah (pravilno je odgovorilo le 18,8 % učencev), pri vzajemnih skladih (pravilno je odgovorilo le 20,9 % učencev) in pri ETF-jih (pravilno je odgovorilo le 11 % učencev). Boljše poznavanje osnovnih finančnih instrumentov, so učenci pokazali le pri kriptovalutah, kjer je 63,6 % učencev odgovorilo pravilno. Ta podatek si lahko razlagam z medijsko popularnostjo kriptovalut in z razširjenim mnenjem, da kriptovalute omogočajo hiter zaslužek.

Časopis *Moje finance* (Mihajlović, 2011) je v sodelovanju s tržno raziskovalno hišo Ipsos z raziskavo o finančnem znanju ugotovil, da je vzrok za slabo finančno stanje v pomanjkljivi vzgoji, šolskem sistemu in v brezbrizičnosti posameznikov. Kljub temu so na ministrstvu za šolstvo prepričani, da učenci ustrezno znanje o financah dobijo pri predmetu gospodinjstvo (Mihajlović, 2011). Glede na to, da sem tudi sam učenec osnovne šole, lahko iz lastnih izkušenj povem, da finančnega znanja nisem pridobil pri gospodinjstvu. Edino uporabno finančno znanje sem pridobil pri predmetu domovinska in državljanska kultura in etika v osmem razredu osnovne šole. Priporočilo Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (Organization for Economic Co-operation and Development – OECD) iz leta 2005 je, naj se »... finančno izobraževanje začne v šoli. Ljudje bi se morali izobraziti o finančnih problemih tako zgodaj, kolikor je mogoče.« (Šterman Ivančič, 2013, str. 23)

Cilj moje raziskovalne naloge je bil tudi ugotoviti, ali obstaja pomembna razlika v znanju o osebnih financah in osnovnih finančnih instrumentih med učenci devetih razredov mestnih in primestnih šol v Podravski regiji.

Rezultati so pokazali, da ni bistvenih razlik v poznavanju dobro urejenih osebnih financ med učenci v mestu in izven mesta. Pridobljene rezultate si lahko razlagam na način, da ni razlike v kvaliteti izobrazbe učencev v mestu ali izven mesta. Bolj verjetnejša razlaga pa je, da je kvaliteta izobraževanja v osnovnih šolah s področja osnovnih financ enako slaba v mestu kot tudi izven mesta, saj dejansko skoraj ne obstaja. Primerljive rezultate v literaturi, s katerimi bi primerjal moje ugotovitve, nisem uspel najti. Zaradi izjemno slabega poznavanja finančnih instrumentov (razen definicije kriptovalut) sem se odločil, da nisem primerjal poznavanja

osnovnih finančnih instrumentov in lokacije šole. Ne glede na lokacijo šole sta obe skupini učencev zelo slabo poznali osnovne finančne instrumente.

Tretji cilj moje raziskovalne naloge je bil ugotoviti, ali obstaja pomembna povezanost med stopnjo izobrazbe staršev in znanjem o osebnih financah in osnovnih finančnih instrumentih učencev devetih razredov osnovnih šol Podravske regije.

Moji rezultati kažejo, da učenci katerih mame imajo srednjo šolo ali več, bolje poznajo pravila dobro urejenih osebnih financ. Učenci mater, ki imajo nižjo izobrazbo od srednješolske še slabše poznajo osnovna pravila osebnih financ. Zanimivo je, da se pri stopnji izobrazbe očeta ne kažejo posebne razlike. Nidar in Bestari (2012) sta ugotovila, da na finančno pismenost vpliva več dejavnikov, in sicer: stopnja izobrazbe, osebni dohodek, dohodek staršev in zdravstveno zavarovanje. Moje ugotovitve se ujemajo s socialno teorijo, da so bolj socialno stabilne in razvite tiste družine, v katerih so ženske izobražene (Milič in Nidorfer, 2017). Za ugotavljanje statistično pomembne povezanosti med temi spremenljivkami, bi bilo potrebno narediti bolj natančno statistično analizo. Zaradi slabega poznavanja finančnih instrumentov (razen definicije kriptovalut) sem se odločil, da ne bom primerjal poznavanja osnovnih finančnih instrumentov in izobrazbe staršev.

Četrti cilj moje raziskovalne naloge je bil ugotoviti, če je edukativna (intervencijska) skupina učencev pokazala boljše znanje o osebnih financah in osnovnih finančnih instrumentih kot ostali učenci. Ugotovil sem, da so učenci iz edukativne (intervencijske) skupine pokazali nekoliko boljše znanje. Hung, Parker in Yoong (2009) opredeljujejo finančno pismenost, kot sposobnost poznavanja osnovnih ekonomskih in finančnih konceptov in sposobnost uporabe tega znanja ter drugih finančnih veščin za upravljanje finančnih sredstev za celotno življenjsko dobo. Lovšin Kozina in Ponikvar (2015) sta v svoji raziskavi primerjali finančno pismenost med študenti, ki so v svojem študijskem programu obiskovali ekonomijo, v primerjavi s študenti, ki tega predmeta niso obiskovali. Rezultati njune raziskave so pokazali, da študentje, ki so imeli v svojem programu ekonomske vsebine, pogosteje nadzirajo svoje finance in so v povprečju bolj finančno pismeni. Na podlagi mojih ugotovitev bi lahko sklepal, da velja enako tudi za devetošolce osnovnih šol. Smiselno bi bilo narediti novo raziskavo, v kateri bi bila edukativna (intervencijska) skupina večja, ali pa pripraviti vsebinsko drugačno izobraževanje, ki bi trajalo dlje časa, z več vsebinami, povezanimi s financami, in v drugačni obliki (učne delavnice, delo v manjših skupinah) itd.

Peti cilj moje raziskovalne naloge je bil ugotoviti, o katerih finančnih znanjih bi se učenci devetih razredov Podravske regije želeli dodatno izobraziti. Na zadnje vprašanje moje ankete, ki je bilo odprtega tipa, je veliko učencev zapisalo svoj odgovor in izrazilo interes po dodatnem izobraževanju s tega področja. Njihove odgovore sem razdelil v več skupin (dobesedno navedeni, nelektorirani):

Tisti, ki bi do boljšega znanja radi prišli s čim manj truda, so zapisali: *»Kako najlažje priti do denarja?«, »Kako najlažje dobiti denar preko spleta?«, »Kako zaslužiti veliko denarja v kratkem času?«, »Kako zaslužiti preko interneta s kripto valutami?«, »Kako zaslužiti na izi?«, »Kako hitro dobiti denar?«*

Tisti, ki bi radi pridobili ustrezno znanje, so zapisali: *»Investiranje v stock market.«, »Kaj so finance, kaj so delnice, obveznice?«, »Vse kar sem obkrožil, da ne vem (ETF, vzajemni skladi itd.) tudi o računanju davkov.«, »Kako trgovati z kripto valutami?«, »O tem kaj je ETF, kaj je definicija kripto valut, kaj so vzajemni skladi?«, »O vsem kar se tiče financ.«, »Kako plačevati položnice, delanje z denarjem.«, »Učitelji bi izbrali teme za celo šolsko leto in nas naučili vse potrebno.«...*

Tisti, ki imajo radi *»življenjske resnice in filozofijo«*, so zapisali: *»Šola ne uči o denarju in nikoli ne bo, ker je šola narejena za proizvodnjo delavcev, ne finančno svobodnih ljudi/bogatih ljudi.«, »O nečem kaj bom dejansko rabila v življenju in to so finance in kako upravljati z njimi?«, »Iskreno o vsem ker nimam pojma o ničemer, učim se o nekih pitagorovoih izrekih, ko pa ne znam nič o denarju.«, »Kako presoditi koliko je storitev vredna in morda še kaj o zgodovini denarja?«*

Menim, da bi bilo dobro, da se kot obvezni predmet v devetem razredu osnovne šole uvede predmet *»Osnove osebnih financ«*, ki bi ga imeli vsaj enkrat tedensko. Moj predlog je v skladu z Nacionalnim programom finančnega izobraževanja, ki ga je Slovenija sprejela v letu 2010, v katerem je bila ideja, da se finančno opismenjevanje začne že v predšolskem obdobju in se nadaljuje skozi celoten šolski sistem (NPFI, 2010).

7.3 Prednosti in slabosti raziskave

Moja raziskava odpira številna vprašanja za nove raziskave na temo poznavanja osebnih financ in osnovnih finančnih instrumentov. Kvalitativni del moje raziskave ugotavlja želje in potrebe učencev glede pridobivanja novih znanj. Izobraževanje, ki sem ga pripravil in izpeljal v edukativni (intervencijski) skupini učencev, je dober primer, kako pridobivanje novih znanj

vpliva na splošno izobrazbo posameznika. Zelo me je razveselilo zanimanje, ki so ga učenci pokazali med predavanjem. Po zaključku učne ure so postavili veliko vprašanj.

Ena od slabosti moje raziskave je relativno majhen vzorec šol Podravske regije, ki sem jih vključil v raziskavo. Vsi pridobljeni podatki so predstavljeni le opisno. Analiza podatkov ni vključevala naprednih statističnih metod, ki bi zagotovila večjo zanesljivost mojih ugotovitev. Kot kriterij za poznavanje osnovnih osebnih financ in finančnih instrumentov sem s pomočjo prebrane literature določil, kateri odgovor je najpravilnejši. Poskusil sem se izogniti ponujenim dvoumnim odgovorom. Za mejo pravih odgovorov glede poznavanja osnovnih osebnih financ in finančnih instrumentov sem sam (subjektivno) določil mejo 50 %.

8 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Finančna ozaveščenost med posamezniki je ključnega pomena za preživetje v današnjem času. Le finančno pismen posameznik se pri poslovanju z osebnimi financami vede racionalno in zna predvideti pasti, ki nam grozijo v vsakdanjem življenju.

Pri raziskovanju finančne pismenosti osnovnošolcev sem naletel na zaskrbljujoče podatke, saj vsi podatki, kažejo na pomanjkljivo pismenost ne samo osnovnošolcev, temveč celotne populacije. Vse raziskave kažejo na to, da bi bilo nujno potrebno pričeti z izobraževanjem in finančnim opismenjevanjem že zelo zgodaj, vendar se do sedaj še nič ni spremenilo. Slovenija je že leta 2010 v Nacionalnem programu finančnega izobraževanja imela idejo, da bi se finančno opismenjevanje začelo v predšolskem obdobju in da bi se to nadaljevalo skozi celoten šolski sistem. Po več kot dvanajstih letih po sprejemu Nacionalnega programa pa je šolski sistem še vedno enak, kot je bil, in se v tej smeri ni nič spremenilo. Finančne pismenosti se tako lahko naučimo le v domačem okolju in na podlagi lastnega interesa. Če tega interesa in podpore domačega okolja ni, pa so posamezniki prepuščeni sebi in svoji iznajdljivosti.

Če se v redno šolsko izobraževanje ne bo vneslo vsebin iz finančne pismenosti, bo družba še naprej izobraževala finančno nepismene posameznike, ki imajo težave s finančno stabilnostjo, ki se prekomerno zadolžuje in troši, ter je izpostavljena tveganjem, ki privedejo do resnih socialnih problemov.

Osnova za družbeno odgovorno ravnanje v primeru finančne pismenosti je v tem, da se končno začnemo zavedati pomembnosti in nujnosti finančne pismenosti in da se začnemo o financah učiti dovolj zgodaj ter začnemo svoje znanje uporabljati tudi v vsakdanjem življenju. Z učenjem finančne pismenosti bi lahko preprečili marsikateri socialni problem, saj bi s tem pomagali celotni družbi in državi.

9 SKLEP

Namen moje raziskovalne naloge je bil ugotavljanje poznavanja osebnih financ in osnovnih finančnih instrumentov pri učencih devetih razredov osnovnih šol Podravske regije. Poznavanje osebnih financ in osnovnih finančnih instrumentov je zelo pomembno področje, ki bi ga posamezniki morali dobro poznati. Samo dobro poznavanje nas lahko odvrne od nenačrnega in potrošniškega načina življenja, na drugi strani pa nam prinese več nadzora v življenje, več samozavesti in več izpolnjenih načrtovanih ciljev.

V raziskovalni nalogi sem ugotovil, da le 43,7 % učencev devetih razredov osnovnih šol Podravske regije, ki so sodelovali v raziskavi, pozna lastnosti dobro urejenih osebnih financ, poznavanje osnovnih finančnih instrumentov pa je še slabše. 47,6 % učencev je pravilno odgovorilo na vprašanje, kaj so delnice, 18,8 % učencev ve, kaj so obveznice, 20,9 % učencev pozna, kaj so vzajemni skladi, in le 11 % učencev ve, kaj so ETF-ji. Poznavanje kriptovalut je bilo nekoliko boljše, in sicer jih pozna 63,4 % anketirancev. Zanimiva ugotovitev je, da se 55 % učencev doma ne pogovarja o financah, še zanimivejše pa, da je 71,7 % učencev odgovorilo, da se v šoli še niso učili o financah. Hkrati pa je več kot polovica (57,6 %) učencev izrazila željo, da bi se o financah želeli učiti v šoli. Moja raziskava je pokazala tudi, da ni bistvenih razlik v poznavanju dobro urejenih osebnih financ med učenci v mestu in izven mesta. Pokazalo se je, da učenci staršev z višjo izobrazbo, bolje poznajo osebne finance. Edukativna (intervencijska) skupina učencev, ki je bila deležna dodatnega enournega izobraževanja, je pokazala nekoliko boljše znanje o osebnih financah v primerjavi z ostalimi učenci.

Moje ugotovitve so potrdile pomen finančne pismenosti posameznika in lahko predstavljajo dobro osnovo za bodoče raziskave na to temo. Vsi predlogi učencev o vsebini izobraževanja o financah pa so lahko dobro izhodišče za izdelavo učnega načrta predmeta, ki bi učencem v osnovni šoli predstavil pomen osebnih financ in osnovnih finančnih instrumentov.

10 VIRI IN LITERATURA

10.1 Literatura

Lubej S., Stanonik A., Urejene osebne finance za vsakogar, 2009, Maribor: Založba Kapital.

Nidorfer M., Milič M., Kaj moramo starši o denarju naučiti svoje otroke, preden gredo od doma, 2017, Ljubljana: Revija Moje finance, Časnik finance d.o.o.

10.2 Spletni viri

ADIRA Group Osebne Finance Finančno Svetovanje. Obiskano 1. 2. 2023 na

<http://osebnefinance.eu/>

Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd (2). Moje finance. Obiskano 8. 12. 2022 na

[https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencevzd\(2\)?&cookie_dialog=1&cookietime=1423147976](https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencevzd(2)?&cookie_dialog=1&cookietime=1423147976)

Hriberšek. Z. Osebne finance. B&B Višja strokovna šola. Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija. Obiskano 1.11. 2022 na

http://www.bb.si/doc/diplome/Hribersek_Zdenka.pdf.

Hung, A. A, Parker A.M. in Yoong, J.K, Defining and Measuring Financial Literacy (Working Paper wr – 708). RAND, Santa Monica CA, 2009. Obiskano 2. 2. 2023 na

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/working_papers/2009/RAND_WR708.pdf

Delnice – kaj so, zakaj jih potrebujemo in kako deluje delniški trg. Omega finance.

Obiskano 27. 10. 2022 na <https://omegafinance.si/seminars/financni-instrumenti/delnice/>

Kaj so ETF-ji in kako se razlikujejo od vzajemnih skladov? Obiskano 27. 11. 2022 na

<https://www.triglavskladi.si/novice-in-nasveti/objave/etf-ji-in-vzajemni-skladi/>

Financial Literacy for Middle School Students. Obiskano 4. 12. 2022 na

<https://everfi.com/k-12/financial-education-literacy/middle-school/>

Finančni inštrumenti – kaj so in katere so glavne vrste inštrumentov. Obiskano 27. 11. 2022 na [Finančni instrumenti - Omega Finance](#)

Finančna pismenost slovenskih šolarjev je slaba. Rešitev vlade: ignoriranje

mednarodnega testa PISA. Obiskano 8. 12. 2022 na <https://www.domovina.je/financna-pismenost-slovenskih-solarjev-je-slaba-resitev-vlade-ignoriranje-mednarodnega-testa-pisa/>

Kaj je borza? Obiskano 26. 11. 2022 na <https://capital.com/sl/borza-definicija>

Kaj je obveznica, kdo jo izdaja in kdo vlaga? Obiskano 26. 11. 2022 na <https://siol.net/posel-danes/novice/kaj-je-obveznica-kdo-jo-izdaja-in-kdo-vlaga-335047>

Kripto valute. Obiskano 27. 11. 2022 na <https://sl.wikipedia.org/wiki/Kriptovaluta>

Kripto valute za začetnike. Obiskano 27. 11. 2022 na <https://www.monitor.si/clanek/kriptovalute-za-zacetnike/185936/>

Lovšin, F in Ponikvar, N, Financial Literacy of First Year University Students: The Role of Education. International journal of management knowledge and learning, 2015, 4 (2), 241–255. Obiskano 2. 2. 2023 na <http://pefprints.pef.uni-lj.si/id/eprint/3232>

Nidar R., Bestari S, Personal Fianancial Literacy Among University Students (Case Study at Padjadjaran University Students, Bandunt, Indonesia), World Journal of Social Sciences, 2012, 2 (4), str. 162–171. Obiskano 2. 2. 2023 na https://www.academia.edu/6887073/Personal_Financial_Literacy_Among_University_Students_Case_Study_at_Padjadjaran_University_Students_Bandung_Indonesia

Nacionalni program finančnega izobraževanja, 2010. Obiskano 2. 2. 2023 na <http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/sporocila/oecd/NPFI.pdf>

Naložbena politika in vrste skladov. Obiskano 27. 11. 2022 na <https://www.triglavskladi.si/o-skladih/nalozbena-politika-vrste-skladov>

Obveznice. Obiskano 26. 11. 2022 na <https://sl.wikipedia.org/wiki/Obveznica>

Osebne finance – kaj so in kako jih učinkovito upravljati. Finance izobraževanje po vaši meri. Obiskano 12. 11. 2022 na <https://izobrazevanje.org/izobrazevanje/osebne-finance-kaj-so-in-kako-jih-ucinkovito-upravljati/>

Kako deluje borza. Pregled delovanja borze. Obiskano 26. 11. 2022 na <https://sl.knowledge.net/7583303-how-does-the-stock-market-work>

Šterman Ivančič Klaudija, Izhodišča merjenja finančne pismenosti v raziskavi PISA 2012 s primeri nalog, 2013. Digitalna knjižnica. Obiskano 8. 12. 2022 na <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XPSUSNHL/9e71ca13-b86e-4252-bce6-45d5b57e00df/PDF>

Valenčič. J. Vpliv urejenih osebnih financ na raven stresa. Obiskano 25. 11. 2022 na <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/valencic2046-B.pdf>

Varčevalni načrt. Preverite, kako lahko z majhnimi mesečnimi vplačili na dolgi rok veliko prihranite. Obiskano 27. 11. 2022 https://www.intesasanpaolobank.si/prebivalstvo/vzajemni-skladi/varcevalni-nacrt.html?utm_source=google&utm_medium=ppc&utm_campaign=AO_SEM_skladi

5 korakov do urejenih osebnih financ. Obiskano 27. 11. 2022 na <https://www.nlb.si/5-korakov-do-urejenih-osebnih-financ>

11 PRILOGE

PRILOGA 1: Anketni vprašalnik

Pozdravljeni,

Sem _____, učenec 9. razreda osnovne šole _____ in pripravljam raziskovalno nalogo o poznavanju osebnih financ in osnovnih finančnih instrumentov. Namen moje raziskave je ugotoviti, kako učenci devetih razredov poznajo in razumejo osebne finance in njihove pojme. Vaše sodelovanje je za raziskavo ključno, saj lahko le z vašimi odgovori dobim vpogled v vaše poznavanje financ.

Anketa je anonimna, za izpolnjevanje pa boste potrebovali približno 10 minut časa. Zbrani podatki bodo obravnavani zaupno in ne bodo analizirani na ravni odgovorov posameznika. Uporabljeni bodo izključno za pripravo te raziskovalne naloge.

Za vaše sodelovanje se vam prijazno zahvaljujem.

ANKETNI VPRAŠALNIK

1.Spol

- a) moški b) ženski

2.Letnica rojstva (navedi): _____.

3.Lokacija šole

- a) v mestu b) izven mesta

4.Uspeh na koncu 8. razreda

- a) nezadosten (1)
b) zadosten (2)
c) dober (3)
d) prav dober (4)
e) odličen (5)

5. Izobrazba staršev

Oče:

- a) Osnovna šola
- b) Poklicna šola
- c) Srednja šola
- d) Višja šola
- e) Visoka ali univerzitetna izobrazba
- f) Magisterij ali doktorat

Mati:

- a) Osnovna šola
- b) Poklicna šola
- c) Srednja šola
- d) Višja šola
- e) Visoka ali univerzitetna izobrazba
- f) Magisterij ali doktorat

6. Kaj so dobro urejene osebne finance?

- a) So sestavljene iz ocene našega premoženja in stalnim nadzorom stanja.
- b) S prihodki pokrijem vsakodnevne potrebe za cel mesec.
- c) Denar ne smemo zapravljati ampak ga samo varčujemo.
- d) Denar porabimo, če nam zmanjka najamemo posojilo.
- e) Drugo (navedi) _____

7. Če bi ti nekdo podaril 1000 evrov, kaj bi z njimi naredil?

- a) Vse porabil za nekaj, kar sem si dolgo želel.
- b) Ves denar bi dal na banko in ga hranil.
- c) Del denarja bi investiral v finančne instrumente, del pa zapravil.
- d) Dal bi ga staršem ali nekemu, ki ga potrebuje.
- e) Drugo (navedi) _____

8.1. Ali imate svojo žepnino?

- a) da
- b) ne

8.2. Če imate žepnino, koliko le - ta znaša mesečno?

- a) manj kot 10 EUR
- b) 10 – 30 EUR
- c) 30 – 50 EUR
- d) več kot 50 EUR

8.3. Ali vam višina žepnine zadostuje za cel mesec?

- a) vse porabim v 1 – 5 dneh
- b) zadostuje za 1 – 2 tedna
- c) zadostuje za cel mesec
- d) od žepnine še prihranim

9. Kaj so delnice?

- a) digitalni/elektronski denar, ki spreminja ceno
- b) dolžniški vrednostni papir
- c) papir, ki nam predstavlja delež podjetja
- d) oblika vrednostnega papirja, ki predstavlja delež podjetja
- e) ne vem

10. Kaj so obveznice?

- a) dolžniški vrednostni papir
- b) skupno premoženje več vlagateljev, s katerim se trguje na borzi
- c) oblika vrednostnega papirja, ki predstavlja delež podjetja
- d) vrednostni papir, ki je obvezen
- e) ne vem

11. Kaj so vzajemni skladi?

- a) nizko rizičen sklad na borzi, ki ne vsebuje nobenih vrednostnih papirjev
- b) sklad, s katerim se trguje na borzi, ki vsebuje nepremičnine
- c) združeno premoženje več vlagateljev, ki zanje nalaga njihovo premoženje v različne vrednostne papirje
- d) dolžniški vrednostni papir, ki ga ne more kupiti vsak ampak so izpostavljeni redkim ljudem
- e) ne vem

12. Kaj je ETF?

- a) digitalni/elektronski denar, ki spreminja ceno
- b) investicijski sklad, ki sledi določen indeks in je upravljan pasivno
- c) investicijski sklad, ki sledi določen indeks in je upravljan aktivno
- d) skladi, ki se kupujejo in prodajajo cel dan na borzah
- e) ne vem

13. Kaj je definicija kripto valut?

- a) denar s katerim plačujemo preko spleta
- b) digitalni/elektronski denar, ki hitro spreminja ceno
- c) oblika vrednostnega papirja, ki predstavlja delež podjetja
- d) Bitcoin
- e) ne vem

14. Ali se doma s starši pogovarjate o financah?

- a) da b) ne

15. Ali ste se do sedaj v šoli karkoli učili o financah?

- a) da b) ne

16.1. Ali se želite v šoli kaj naučiti o financah?

- a) da b) ne

16.2. Če da, o čem bi se želel učiti

(navedi): _____

PRILOGA 2: Power point predstavitev za izobraževanje edukativne (intervencijske) skupine

OSEBNE FINANCE

KAJ SO UPORABLJALI PRED DENARJEM?

KAJ SO UPORABLJALI PRED DENARJEM?

- Ljudje so uporabljali **zamenjavo – blagovno menjavo**
- (primer)
- Niso poznali denarja

ZGODOVINA DENARJA

- 6. stoletje - uporabljali različne kovine (zlato, srebro...)
- Uporablja vedno več ljudi, zato tudi narašča vrednost
- Kako je bilo lažje z zamenjavo ali kovinami?

KAJ JE DENAR?

- Kaj je definicija denarja ali kaj je denar?

KAJ JE DENAR?

- Denar izvira iz latinske besede »denarius« (rimski srebrnik iz leta 269 pr.n.št.)
- Denar ima ne glede na obliko tri osnovne funkcije:
 - Menjalnosredstvo (za nakupovanje)
 - Obračunska enota (za določanje cen)
 - Hranilec vrednosti (za varčevanje)
- Denar omogoča menjavo

Kaj je inflacija?

- Kako bi povedali na preprost način?

INFLACIJA

- Cene izdelkov in storitev se lahko vedno spreminjajo (zvišajo – znižajo).
- Kadar govorimo o inflaciji, se cene vseh izdelkov in storitev na splošno zvišajo.
- To pomeni, da danes za deset evrov lahko kupimo manj kot pred enim tednom.

PRIMER: ZR Jugoslavija (1993)

- Druga največja inflacija na svetu (1. madžarska leta 1946)
- 5.578.000.000.000.000.000% (5,578 trilijon) na leto ali 113% na dan se je spreminjala vrednost dinarja
- To pomeni, da je bilo takrat več sto milijonov dinarjev enako vredno kot 2 – 3 nemške marke.

HIPERINFLACIJA V SRBIJI

○ Koliko bi stala pleskavica, solata in pomfri v tistem času?

HIPERINFLACIJA V SRBIJI

ODGOVOR JE: 1 000 000 000 DINARJEV

HIPERINFLACIJA V SRBIJI

- Leta 1994 je Narodna Banka ZR Jugoslavije uravnala inflacijo na nulo
- To pomeni 1 DEM = 1 dinar

(DEM = nemška marka)

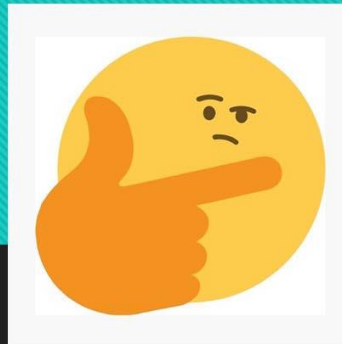
INFLACIJA

- Visoka inflacija je praviloma posledica prevelike količine denarja v obtoku

KDO BI RAD BIL BOGAT, KO BO VELIK?

IN KAKO MISLIŠ TO DOSEČI?

PRAVILEN ODGOVOR: Z UREJENIMI OSEBNIMI FINANCAMI IN INVESTIRANJEM V RAZLIČNE FINANČNE INŠTRUMENTE

KAJ SO OSEBNE FINANCE?

- Veliko ljudi ne zna upravljati s svojim premoženjem in si ne znajo izdelati ustreznega finančnega načrta za doseganje dolgoročnih ali kratkoročnih ciljev.
- Npr: IZGUBIŠ SLUŽBO. IMAŠ KREDIT ZA STANOVANJE IN AVTO IN NIMAŠ DOSTI PRIVARČEVANEGA DENARJA...
- Kaj narediš?

OSEBNE FINANCE

- Da ne pride do takšnih primerov, moraš imeti urejene osebne finance
- Urejene finance lahko zagotovimo:
 - *oceno trenutnega finančnega stanja,*
 - *finančnim načrtovanjem,*
 - *doslednim finančnim upravljanjem* in
 - *stalnim nadzorom stanja.*

OSEBNE FINANCE

- Dobil si žepnino (recimo 20 EUR)
- Že zelo dolgo si želiš kupiti en dober računalnik, ampak nimaš privarčevanega denarja
- KAJ BOŠ NAREDIL, DA BOŠ SI LAHKO KUPIL RAČUNALNIK IN OSTAL FINANČNO STABILEN?

OSEBNE FINANCE

- Vedno moramo vedeti, koliko zapravimo.
- Najhuje je, da smo izpraznili denarnico, a ne vemo zakaj!

ZLATO PRAVILO OSEBNIH FINANCE

ZAPRAVI MANJ, KOT ZASLUŽIŠ

KAJ SO FINANČNI INŠTRUMENTI?

FINANČNI INŠTRUMENTI

- Finančni instrumenti so dejanski ali virtualni papirji, ki imajo svojo določeno vrednost.
- S takšnimi sredstvi se lahko trguje (borza)
- Ljudje jih kupujejo in želijo iz njih narediti več denarja – zaslužiti več, kot so za to plačali.
- Če kupujemo takšne instrumente, moramo biti pripravljeni izgubiti večino našega denarja, zaradi tveganja – nič ni zagotovljeno.
- Vsi bi radi premagali trg, le redkim je začasno uspelo ☺
- (primer: pokemon karte itd.)

FINANČNI INŠTRUMENTI

Poznamo več vrst takšnih instrumentov kot so:

- delnice
- obveznice
- ETF
- Vzajemni skladi
- kripto valute...

KAJ SO DELNICE?

DELNICE

3.800	50.000	3.780	3.800	153.880	4.050	3.970
71,353	1.810	15.000	1.810	1.820	84.143	1.880
80,686	0.452	991	0.452	0.455	139.500	0.480
84,507	1.230	304.402	1.230	1.240	139.497	1.280
0	0.930	132.232	0.880	0.919	10.000	0.930
0	0.370	0	0.000	0.000	0	0.370
684,597	1.560	4.600	1.560	1.570	385.327	1.580
968,525	0.918	7.524	0.918	0.927	83.375	0.959
984,424	0.260	125.600	0.257	0.260	109.088	0.271

- Predstavlja delež v lastništvu delniške družbe – lastniški vrednostni papirji (primer)
- Osnovni kapital delniške družbe je razdeljen na določeno število enakih delov oziroma delnic.
- Imetnik delnice z njo pridobi določene pravice kot je npr. pravica do izplačila dividende.
- Cena delnic raste in pada, kar pa je odvisno od tega, kako določeno podjetje posluje, oziroma ali dela dobro ali slabo.
- Cena delnic je odvisna tudi od psihologije kupcev, odvisna je od predvidenega razvoja podjetja, ter od tega, koliko ljudi želi delnice podjetja kupiti ali prodati.

KAJ SO OBVEZNICE?

OBVEZNICE

- **Obveznica** je dolžniški vrednostni papir, pri katerem se izdajatelj obveznice obveže, da bo ob določenem času odplačal glavno vsoto.
- Obveznice izdajajo podjetja, banke in države (državne najbolj varne).
- Vlade praviloma vlagajo le v obveznice največjih držav ali podjetij na svetu.
- Slovenija je majhna država, zato ni najbolj zanimiva za tovrstne vlagatelje.

KAJ JE ETF?

ETF – EXCHANGE TRADED FUNDS

- **ETF** je investicijski sklad, s katerim se trguje na borzi, ki sledi določen indeks in je upravljan pasivno.
- Tovrstni skladi so zaradi široke razpršenosti naložb in pasivnega spremljanja, precej manj tvegani kot večina naložb v posamezne delnice.
- Od ustanovitve prvega sklada v ZDA leta 1989 se je popularnost ETF izjemno povečala.

KAJ SO VZAJEMNI SKLADI?

VZAJEMNI SKLADI

- **Vzajemni sklad** je skupno premoženje več vlagateljev, s katerim se nato trguje na borzi.
- Deluje na bančnem računu banke, ki ima naziv banka skrbnica.
- Ima določenega strokovnjaka, ki ima celoten dostop do premoženja in je upravitelj sklada.
- Ta kupuje in prodaja delnice, za katere meni, da bodo prinesle povečanje sredstev v skladu in posledično tudi več premoženja na enega vlagatelja.

VZAJEMNI SKLADI

- Vzajemni skladi so lahko:
 - obvezniški - običajno manjša donosnost, zelo nizko tveganje,
 - delniški - dokaj veliko tveganje, možna večja donosnost, ni pa zagotovljena. Delniški skladi vlagajo splošno, na posebna geografska območja (npr. Zahodna Evropa, Kitajska,...) ali panožno (naravni viri, medicina,...),
 - mešani - kombinacija obvezniških in delniških skladov,
 - Indeksni - dividende se ne izplačajo v sklad in vložijo, ampak se izplačajo vlagateljem na bančni račun

KAJ SO KRIPTO VALUTE?

KRIPTO VALUTE

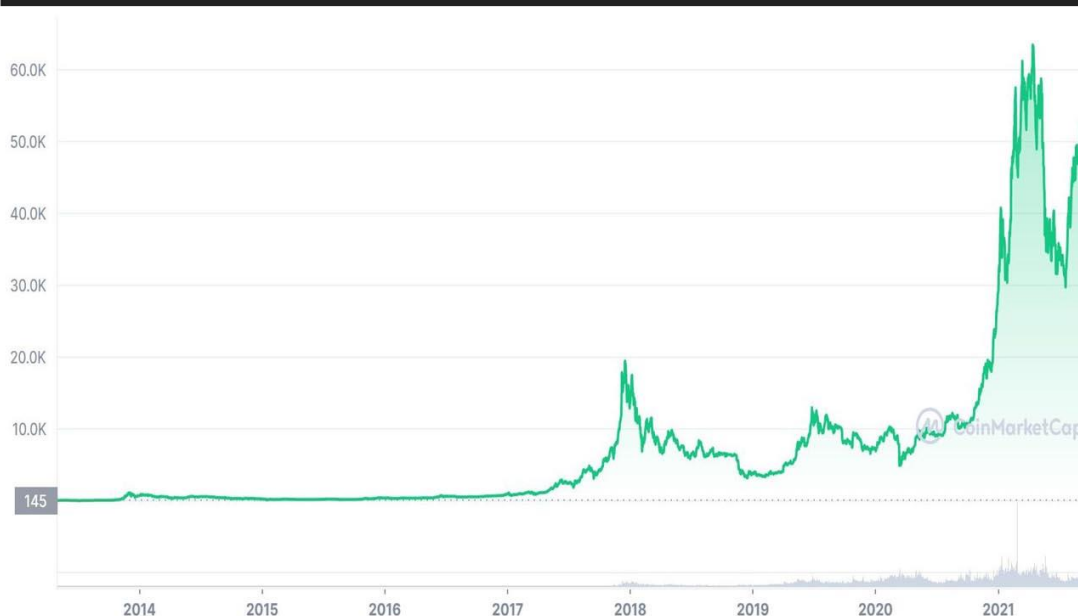

- **Kripto valute** so digitalni oz. elektronski denar, ki postaja prihodnost plačevanja
- Kriptiranje oziroma šifriranje podatkov zagotavlja varnost transakcij, ki jih izvedemo s kripto valutami.
- Transakcije se zabeležijo v verigo blokov oziroma tako imenovano javno knjigo transakcij – blockchain.
- To knjigo vzdržuje in posodablja na tisoče "rudarjev" po celem svetu.
- Kriptiranje je tako kompleksno, da na svetu ne obstaja niti en super računalnik, ki bi kodo lahko razvozlal.

KRIPTO VALUTE

- S kripto valutami lahko plačujemo in kupujemo, jih menjavamo, ustvarjamo projekte ali trgujemo.
- Zelo visoko tveganje (večje kot pri drugih finančnih instrumentih)
- Najbolj znana kripto valuta – BITCOIN (cena enega bitcoina okoli 20 000 EUR)
- Zanimiv primer kako tvegane kriptovalute so:

LITERATURA

- <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/hicp/html/index.sl.html> [obiskano 11.6.2022]
- <https://www.stat.si/inflacija> [obiskano 11.6.2022]
- <https://www.nlb.si/financna-pismenost> [obiskano 11.6.2022]
- <https://www.bsi.si> [obiskano 11.6.2022]
- <https://www.omegafinance.si/blog/financni-instrumenti/financni-instrumenti/> [obiskano 11.6.2022]
- <https://izobrazevanje.org/izobrazevanje/osebne-finance-kaj-so-in-kako-jih-ucinkovito-upravljati/> [obiskano 11.6.2022]
- https://bb.si/f/docs/diplomska-dela/hribersek_zdenka_1.pdf [obiskano 11.6.2022]
-
- mag. Samo Lubej, Alja S. Predgovor – osebne finance. In: Srečko P. Janja K., uredniki. Urejanje osebne finance za vsakogar. Založba Kapital d.o.o. Maribor, 2009:13-15
- Matjaž N. in Marija M. Denar je zamenjava za vloženo energijo. Kaj moramo starši o denarju naučiti svoje otroke, preden gredo od doma. Casnik finance d.o.o. Ljubljana, 2017:15

HVALA ZA VAŠO POZORNOST

LAHKO TUDI KAJ VPRAŠAŠ

NASLEDNJIČ DOBITE ANKETE!